

UNDERDÅNIGT
BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
OM ÅLDERDOMSUNDERSTÖD
ÅT
LÄRARE OCH LÄRARINNOR VID SMÅSKOLOR
OCH MINDRE FOLKSKOLOR
ÄFVEN SOM ICKE ORDINARIE LÄRARE OCH LÄRARINNOR VID FOLKSKOLOR
SAMT
FÖRSLAG TILL REGLEMENTARISKA BESTÄMMELSER
FÖR ÅLDERDOMSUNDERSTÖD
ÅT DESSA LÄRARE OCH LÄRARINNOR.

AFGIFVET AF
DÄRTILL I NÅDER UTSEDDE KOMITERADE.

STOCKHOLM
TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET
1891.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Skrifvelse till konungen	1—3.
II. Betänkande och förslag om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor	4—59.
Inledning	4—12.
Stadgandet i 1842 års folkskolestadga om pension åt afgångna lärare. — Försök att bereda folkskollärarne bestämd pensionsrätt; bildande af folkskollärarnes pensionsinrättning. — Under tiden tillkomna nya slag af lärare: lärare vid mindre folkskolor, lärare vid småskolor, biträdande lärare vid folkskolor, extraordinarie folkskollärare, lärare i öfningsämnen och slöjd. — Ökningen i de nu nämnda lärarnes antal. — Olika anordningar och försök att bereda dessa ålderdomsunderstöd: pensioner af skoldistriktet, insättningar i liffräntestalter, lokala pensionsföreningar, petitioner och riksdagsmotioner. — Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1889.	
1. Om den allmänna anordningen af ålderdomsunderstöd åt här i fråga varande lärare och lärarinnor samt om formen för statens och kommunernas medverkan härtill	13—21.
Om lämpligheten af understödsrättens utsträckning äfven till extraordinarie och vikarierande folkskollärare och lärarinnor samt lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd. — Böra lärarne och lärarinnorna själfva bidra till ålderdomsunderstödet? — Böra statens och kommunernas bidrag insättas i försäkringsanstalter eller öfverlämnas till de lokala pensionsföreningarna? — Om lämpligheten af detaljerade bestämmelser för understödsrätten. — Om sättet för kommunernas medverkan: direkt understöd, föränderlig årlig afgift, fix årlig afgift. — Är det billigt, att kommunerna erlägga afgifter äfven för extraordinarie folkskollärare och lärarinnor?	
2. Om villkoren för understödets erhållande och åtnjutande	22—29.
Bör läraren eller lärarinnan vid sökande af understödet äga anställning af hithörande art? — Om två olika slag af understöd: helt och afkortadt. — Erforderligt antal lefnads- och tjänsteår för rätt till helt understöd. — Erforderligt antal lefnads- och tjänsteår för rätt till af-	

kortadt understöd. — Om nedsättning af fordringarna på lefnads- och tjänsteår för nu anställda äldre lärare och lärarinnor. — Understöd vid obotlig sjukdom. — Om sättet att beräkna tjänstetidens längd: årlig undervisningstid i månader och veckotimmar för rätt till tjänsteårsberäkning. — Om tjänsteårsberäkning vid anställning såsom lärare eller lärarinna i öfningsämnen och slöjd. — Om examen såsom kompetensvillkor för understödsrätt. — Speciella föreskrifter för understödets åtnjutande.

3. **Om understödets storlek** 30—36.

Bör understödet vara lika för alla lärare och lärarinnor, som uppfyllt de bestämda villkoren? — Om förhållandet mellan helt och afkortadt understöd. — Om storleken af helt understöd. — Om storleken af afkortadt understöd. — Om storleken af sjukdomsunderstöd. — Om tiden för understödets börjande och upphörande.

4. **Om kostnaden för understödet och fördelningen däraf mellan staten och kommunerna samt huru statens bidrag bör utgå** 37—47.

Den allmänna gången af kostnadsberäkningen; dess resultat. — Fördelning af kostnaden mellan staten och kommunerna; beloppet af kommunernas årliga afgift för hvarje lärare och lärarinna. — Om sättet för erläggande af statens bidrag: anvisande af förslagsanslag afpassadt efter det årliga behovet. — Beräkning af de successiva kostnadsbeloppen för hvarje år intill 1930. — Kontroll öfver den förut beräknade kostnadssumman. — Anmärkning rörande den relativt låga kostnad, som enligt beräkningen skulle erfordras. — Olika skäl hvar för kostnaden bör i verkligheten blifva ännu lägre. — Försök att minska den beräknade kostnaden genom att taga hänsyn till villkoret rörande lärarnes och lärarinnornas tjänsteålder för rätt till understöd. — Om kostnaden för de extraordinarie folkskollärarne och lärarinnorna och om afgifter för dem. — Om afgifterna för de lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, hvilka erhålla understödsrätt. — Förslagsanslagets belopp under år 1892.

5. **Om den administrativa anordningen vid understödets beviljande och utdelande samt afgifternas uppbärande** 48—59.

Allmänna anmärkningar om de göromål, som komma i fråga, därest understödsrätt beviljas hithörande lärare, samt särskildt om uppbärandet af kommunernas afgifter. — Antalet årligen nytillkommande understödstagare och hela årliga antalet understödstagare intill 1920. — Om upprättande af en särskild ålderdomsunderstödsanstalt för småskollärarekåren och denna anstalts förenande med folkskollärares pensionsinrättning. — Om pröfning af understödsrätt och beviljande af understöd. — Om tjänstböcker för lärare och lärarinnor. — Ett par speciella föreskrifter vid pröfvande och beviljande af understöd. — Om särskilda uppgifter från skolråden för kontroll öfver tjänstböckernas anteckningar; om granskning af dessa uppgifter. — Om un-

derstödsbeloppens utbetalande. — Om matrikel öfver understödsta-
garne. — Om uppbärande af afgifter för öfnings- och slöjdlärare. —
Om årlig granskning af anstaltens räkenskaper och redogörelse för
anstaltens verksamhet. — Om förvaltningskostnaden. — Om uppbä-
rande af kommunernas afgifter; afdrag af lönetillskotten och insändande
af afdragen till statskontoret. — Sättet för afgifternas upptagande i
riksstaten. — Tillfälliga inkomster. — Om hela kostnaden för år
1892. — Om förslag till understödsstat. — Om önskvärdheten att ef-
ter några års förlopp verkställa en på säkrare statistiskt material
byggd kostnadsberäkning.

III. Förslag till reglemente för Småskollärares m. fl. ål-
derdomsunderstödsanstalt 60—70.

I. Om anstaltens ändamål. — II. Om kostnadernas bestridande. —
III. Om skoldistriktens afgifter och sättet för deras utgörande. —
IV. Om rätt till understöd och om understödets belopp. — V. Om
sättet huru understödet sökes och tillägges. — VI. Om utbetalning
af understöd. — VII. Om understödsanstaltens styrelse och förvalt-
ning. — VIII. Om redovisning af understödsanstaltens medel samt
om räkenskapernas granskning.

IV. Bilagor 71—75.

1. Formulär till tjänstebok.
2. Formulär till skolrådets uppgifter.

Anmärkning. Motivering till de olika paragraferna i försla-
get till reglemente finnes å följande sidor i betänkandet:

Motivering till § 1 å sid. 13—15, 46	Motivering till § 10 å sid. 26—28
» » § 2 » » 15—16, 40—46, 58	» » § 11 » » 29
» » § 3 » » ... 16—21, 37—40	» » § 15 » » 36
» » § 4 » » 56—58	» » § 18 » » 52
» » § 5 » » 22, 28—29,	» » § 24 » » 54—55
» » § 6 » » 23, 30—32, 33—34	» » § 26 » » 48—52
» » § 7 » » 23, 24—25	» » § 28 » » 40—46, 55—56,
» » § 8 » » 23—25, 30—33,	» » » » 58—59
» » » » 34—35	» » § 29 » » 53—54
» » § 9 » » 25—26, 36	» » § 31 » » 55

Till Konungen.

Med anledning af dels Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1889 angående uppgörande af förslag till grunder för beredande af ålderdomsförsörjning åt de lärare och lärarinnor, hvilka tjänstgöra vid småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, dels ock en af styrelsen för tionde allmänna svenska folkskolläraremötet i Stockholm gjord underdånig framställning om vidtagande af erforderliga åtgärder såväl i allmänhet för ett bättre betryggande i rättsligt och

ekonomiskt afseende af småskollärarekårens ställning, som särskildt för nämnda kårs understödjande på äldre dagar, täcktes Eders Kungl. Maj:t den 17 oktober sistlidne år uppdraga åt undertecknade komiterade att afgifva betänkande och förslag, på hvilket sätt och under hvilka villkor i öfrigt, utan alltför stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen måtte kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, så ock att utarbета förslag till de reglementariska bestämmelser, som i ämnet blefve erforderliga.

Eders Kungl. Maj:t fann härvid för godt föreskrifva, att komiténs arbete borde utföras med ledning af en utaf e. o. amanuensen vid kungl. biblioteket G. Eneström verkställd förberedande undersökning, innefattande dels utredning rörande ålder, tjänstetid och aflöning m. m. för de vid småskolor och mindre folkskolor anställda lärare och lärarinnor äfvensom för biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, dels ock beräkning af de kostnader, som under olika förutsättningar blefve erforderliga för beredande af ålderdomsunderstöd åt nämnda lärare och lärarinnor.

Komitén sammanträdde första gången den 7 november 1890, vid hvilket tillfälle till dess sekreterare utsågs amanuensen G. Eneström, och var sedermera samlad till och med den 17 nästlidne december. Under denna tid fattades provisoriska beslut rörande den föreliggande frågans hufvudpunkter, samt utarbetades förslag till reglemente för Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Därefter fortsattes arbetet från och med den 18 december af ett utskott, bestående af

undertecknade Gilljam och von Friesen äfvensom sekreteraren, hvilket utskott hade till uppgift att med ledning af de fattade besluten utarbета betänkandet. Sedan utskottet fullgjort sitt åliggande, sammanträdde komitéen i dess helhet ånyo under tiden från och med den 19 januari 1891 till nedanstående dag, då justeringen af betänkandet och det tillhörande förslaget till reglementariska bestämmelser afslutats.

Efter sålunda fullgjordt uppdrag får komitéen härmed i underdånighet öfverlämna dels betänkande och förslag om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, dels förslag till reglementariska bestämmelser för ålderdomsunderstöd åt dessa lärare och lärarinnor. Då den ofvannämnda förberedande undersökningen blifvit genom Eders Kungl. Maj:ts ecklesiastikdepartements försorg af trycket utgifven, har komitéen i flere fall, särskildt i fråga om den rent matematiska delen af kostnadsberäkningen, hänvisat till eller åberopat densamma.

Underdånigst

G. F. GILLJAM.

SIXTEN VON FRIESEN. F. W. ÅMARK. HANS ANDERSSON.

G. Eneström.

Stockholm den 4 februari 1891.

Betänkande och förslag
om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid
småskolor och mindre folkskolor äfvensom
icke ordinarie lärare och lärarinnor
vid folkskolor.

Inledning.

Att folkskolans lärare i allmänhet icke af egna medel kunna bereda sig en nödortfigt bärgning på ålderdomen, finnes förutsatt redan i 1842 års folkskolestadga. Där föreskrifves nämligen i § 11 mom. 2, att »då skollärare, som sin tjänst oförvitligt förestått, genom ålderdom eller sjuklighet är urständssatt att den ytterligare bestrida och af detta skäl måste entledigas, må det bero af församlingens och skolstyrelsens pröfning att, i mån af hans behof och af den längre eller kortare tid han tjänstgjort, större eller mindre del af den utaf församlingen anslagna lönen såsom pension honom tilldela».

Då emellertid missförhållanden lätt kunde befaras uppstå genom den obestämda lydelsen af detta moment, och då på detta sätt hela kostnaden för lärarnes ålderdomsförsörjning lades på kommunerna, gjordes redan några få år efter folkskolestadgans utfärdande försök att tillförsäkra folkskollärarne en bestämd rätt till pension medelst bidrag af både kommunerna och staten. Vid 1847—1848 års riksdag framlades nämligen en kungl. proposition i detta syfte; denna ledde visserligen icke till något resultat, men ärendet återkom under

olika former vid flere påföljande riksdagar och afgjordes slutligen på det sätt, att en pensionsinrättning för folkskollärarne bildades, hvilken trädde i verksamhet den 1 januari 1867.

Den rätt till pension, som sålunda blifvit tillerkänd folkskolans lärare, gällde dock endast för det slag af lärare, som i 1842 års folkskolestadga uttryckligen omnämndes, nämligen de lärare, som nu kallas ordinarie folkskollärare. Men redan innan den nyssnämnda pensionsinrättningen kom till stånd, hade nya slag af lärare börjat i författningarna omnämnas, och antalet af dessa slag har under de två sista årtiondena ytterligare ökats.

Redan genom kungl. kungörelsen den 29 september 1853 rörande förändrad lydelse af åtskilliga paragrafer i 1842 års folkskolestadga tillkom ett nytt slag af lärare, nämligen lärare vid mindre folkskolor. I denna kungörelse förklarades nämligen, att mindre skolor, afsedda att i viss mån ersätta de egentliga folkskolorna, finge jämte den egentliga folkskolan inrättas i skoldistrikt, där så aflägsna byar, hemman, torp eller lägenheter förefunnes, att dit hörande barn icke utan svårighet kunde besöka den sistnämnda skolan. Lärarne och lärarinnorna vid dessa mindre skolor behöfde ej hafva aflagt folkskollärarexamen, utan blott inför pastor och skolstyrelse ådagalagt förmåga att läsa svenskt och latinskt tryck, skrifva läsligt, äga kunskap i katekesen och räknelärans elementer samt undervisningsskicklighet. Läraren och lärarinnan skulle antagas af husfäderen inom den del af distriktet, där skolan inrättats, och lönen skulle bestämmas genom aftal.

Ett annat slag af lärare finnes upptaget i kungl. förordningen den 23 april 1858 angående ytterligare åtgärder för folkundervisningens befrämjande. Genom denna förordning tillätos nämligen kommunerna att inrätta mindre skolor öfverallt på landet, oberoende utaf afståndet från den egentliga folkskolan, i ändamål att det första förberedande kunskapsmättet för nybörjare måtte i dessa mindre skolor kunna inhämtas. Dessa skolor, som således hade en väsentligen annan uppgift än de förut omförmälda skolorna,

fingo till skillnad från dem namnet småskolor, och deras lärarepersonal kallades följaktligen lärare och lärarinnor vid småskolor; äfven för dem gällde dock samma kompetensvillkor som för lärare i de ursprungliga mindre skolorna.

Enligt ordalydelsen i nämnda förordningar skulle de mindre skolor, hvilka voro afsedda att förbereda till de egentliga folkskolorna, få inrättas öfverallt, men däremot de andra mindre skolorna, hvilka hade till uppgift att i viss mån ersätta de egentliga folkskolorna, blott i aflägsna bygder. Emellertid torde redan tidigt dels den sistnämnda inskränkningen faktiskt förlorat sin betydelse, dels lärare med samma lägre kompetens kommit till användning vid de egentliga folkskolorna, och härigenom uppkom ännu ett slag af lärare och lärarinnor, nämligen biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, d. v. s. sådana, hvilka i afseende på tjänstebefattningens art voro fullt likställda med lärare och lärarinnor vid de ursprungliga mindre folkskolorna, men hvilka icke undervisade i aflägsna bygder, utan i själfva den egentliga folkskolans lokal eller i dess omedelbara närhet. Detta tredje slag af lärare och lärarinnor torde i författningarna hafva omnämnts först i kungl. kungörelsen den 22 juni 1871 rörande lönetillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, men det omtalas officiellt redan i kungl. maj:ts proposition (n:o 21) till 1871 års riksdag angående bidrag af statsmedel till aflöning af lärare vid folkskolor och småskolor. Jämte dessa biträdande lärare och lärarinnor nämnas där äfven lärare och lärarinnor vid småskolor, men däremot *icke* lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor, utan tvifvel därför, att dessa, såsom ägande alldeles likartad tjänstebefattning och samma kompetens som de vid folkskolor biträdande, inbegrepos bland de sistnämnda. Äfven i följande kungliga förordningar under 1870-talet upptogos jämte lärare och lärarinnor vid småskolor blott biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, och först i kungliga förordningen den 21 mars 1881 angående ytterligare lönetillskott åt biträdande lärare och lärarinnor vid folk-

skolor förklaras uttryckligen, att bland dessa inbegripas äfven lärare och lärarinnor vid mindre skolor. Slutligen upptogs i § 23 af den nya folkskolestadgan af den 20 januari 1882 jämte lärare i småskolor och biträdande lärare i folkskolor äfven lärare vid mindre folkskolor såsom med de förra två slagen af lärare samordnade.

I den redan nämnda kungliga kungörelsen den 22 juni 1871 rörande lönetillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor skiljes äfven mellan examinerade, i vederbörlig ordning tillsatta, ordinarie folkskollärare och examinerade vid folkskola antagna lärare. Under den senare benämningen innefattades redan då utan tvifvel dels vikarier för ordinarie folkskollärare, dels sådana lärare, hvilka sedermera i § 1 mom. 3 af 1882 års nya folkskolestadga infördes under benämningen extraordinarie folkskollärare. Att behof af vikarier inom en så talrik lärarekår som folkskolläraryrket städse måste på grund af dödsfall och sjukdom förefinnas, ligger i sakens natur; enligt § 25 af nya folkskolestadgan bör, såvidt möjligt är, icke någon därtill förordnas, som ej är behörig att innehafva tjänsten såsom ordinarie, och vikarierna skola således i regeln hafva aflagt fullständig afgangsexamen från folkskollärareseminarium. Hvad åter angår de extraordinarie lärarne, så innehafva de inom folkskolorganisationen samma ställning som extra lärarne vid de allmänna läroverken, d. v. s. de antagas, då barnantalet i en skola blifvit så stort, att den ordinarie läraren icke ensam kan sköta undervisningen, men kommunen af ett eller annat skäl ej vill inrätta en ny ordinarie läraretjänst. De extraordinarie lärarne hafva med afseende på antagningsättet samma ställning som de ofvannämnda biträdande lärarne, med hvilka de också i § 1 mom. 3 af nya folkskolestadgan samordnas. Från dessa biträdande lärare skilja de sig hufvudsakligen dels därigenom, att för dem afgangsexamen från folkskollärareseminarium är obligatorisk, dels därigenom, att de äga en högre minimilön, nämligen för närvarande minst 500 kronor jämte naturaförmåner eller ersättning därför.

Ännu återstår att nämna tvänne slag af lärare i folkundervisningens tjänst, nämligen öfningslärare och slöjdlärare. Intetdera af dessa slag nämnes uttryckligen i folkskolestadgan, men då i § 12 mom. 1 och 2 såsom läroämnen i folkskolor och småskolor upptagas bland annat teckning, sång, gymnastik, och då det icke på något ställe uttryckligen stadgas, att undervisning i dessa ämnen bör meddelas af lärare i läsämnen, så har däraf blifvit en följd, att särskilda öfningslärare på flere ställen blifvit antagna. Hvad åter angår slöjdlärare, så är det i § 12 mom. 1 föreskrifvet, att sådana må kunna af skoldistrikt, som sådant önskar, antagas, för att handleda de barn, hvilka af föräldrar eller målsmän anmälas att delta i slöjdundervisningen. Alla slöjdlärare tillhöra dock strängt taget ännu icke i egentlig mening folkskolan, utan en del af dem betraktas såsom lärare i med folkskolorna samordnade slöjdskolor, på grund hvaraf också här ofvan med särskild hänsyn till dem valts benämningen lärare i folkundervisningens tjänst. —

Ingen af samtliga nu omförmälda lärare har någon rätt till pension sig medgifven, utan för hela den icke ordinarie lärarekåren gäller fortfarande i sak stadgandet i § 11 mom. 2 af 1842 års folkskolestadga, hvilket genom § 31 i 1882 års nya folkskolestadga erhöll följande lydelse: »Då en till pension icke berättigad lärare vid distriktets skola, som oförvittligen förestått sin tjänst, genom ålder eller sjuklighet är urståndsatt att nöjaktigt bestrida de till tjänsten hörande göromål och af detta skäl måste entledigas . . . må det bero af distriktet att bevilja honom det understöd, hvaraf han kan anses vara förtjänt».

Så länge de icke ordinarie lärarnes antal var ringa och så länge platserna på grund af nyheten i själfva skolorganisationen innehades af lärare med endast några få tjänsteår, kunde behof af ålderdomsförsörjning för dem endast undantagsvis förekomma, och den förpliktelse, nämnda stadgande pålade kommunerna, var därför föga tryckande. Emellertid hafva numera förhållandena i detta afseende väsentligen ändrat sig. Då antalet lärare vid småskolor

och mindre folkskolor år 1859 uppgick till blott 1017, hade detta antal tio år senare mer än tredubblats och utgjorde vid 1889 års slut, om äfven biträdande lärare däri inräknas, icke mindre än 6839. Antalet examinerade icke ordinarie lärare och lärarinnor var vid 1882 års slut 462 och hade intill 1889 års slut tillväxt med omkring ett åttiotal. Antalet lärare i öfningsämnen och slöjd vid folkskolorna var vid 1876 års slut 316 och hade intill 1889 års slut mer än fördubblats, så att det då uppgick till 766; måhända finnes ytterligare ett eller annat tiotal slöjdlärare, som icke i detta antal blifvit inräknade. Antagligen beror den stora tillväxten i det nämnda antalet hufvudsakligen just på slöjdlärarne; under det nämligen år 1878 statsbidrag lämnades blott till 103 slöjdskolor, hade antalet sådana skolor vid 1889 års slut vuxit till 1277. — Besinnar man nu härtill, att de skolor, vid hvilka dessa lärare hufvudsakligen undervisa, redan varit i verksamhet mer än 30 år, så inses lätt, att den tidpunkt är inne, då frågan om betryggande af lärarepersonalens ålderdom bör vara förtjänt af särskild uppmärksamhet.

För de examinerade icke ordinarie lärarne ställer sig frågan om ålderdomsförsörjning visserligen jämförelsevis gynnsam, enär de i allmänhet kunna påräkna att förr eller senare erhålla ordinarie tjänster med delaktighet i folkskollärarnes pensionsinrättning. Hvad åter angår öfningslärare och slöjdlärare, så hafva dessa i allmänhet sin tid endast till en mindre del upptagen af undervisning; de måste således för att kunna lifnära sig väsentligen egna sig åt någon annan verksamhet, och hvarken stat eller kommun kan därför i allmänhet anses skyldig att draga särskild försorg om deras ålderdom. Också hafva de åtgärder, som hittills blifvit vidtagna, och de försök, som blifvit gjorda för att bereda den icke ordinarie lärarepersonalen rätt till ålderdomsunderstöd, nästan uteslutande hänfört sig till lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor. De nämnda åtgärderna hafva hufvudsakligen bestått dels

i beviljande från kommunernas sida af pensioner till olika belopp, dels i insättningar i lifränsteanstalter, dels slutligen i bildande, med eller utan kommunernas medverkan, af lokala pensionsföreningar.*

De svårigheter, som både i ekonomiskt och reglementariskt afseende yppade sig vid försöken att bilda sådana enskilda pensionsinrättningar, väckte hos de ifrågavarande lärarne snart till lif tanken att genom en petition till regeringen söka åt sig vinna rätt till ålderdomsunderstöd under statens medverkan. Redan år 1881 inlämnades en sådan petition, men denna föranledde icke till någon åtgärd. Fyra år senare utgick ett uppprop till småskollärarinnorna inom hela riket att genom en petition hos riksdagen begära bildande af en pensionsinrättning. Denna petition vann snart tillslutning från flere håll, så att undertecknarnes antal uppgick till inemot 400 och bragtes till riksdagens kändedom såsom bilaga till en i första kammaren 1886 väckt motion, i hvilken efter en kortfattad motivering föreslogs, att »riksdagen måtte i skrifvelse till kungl. maj:t anhålla, att han täcktes låta utreda frågan om pensionering af småbarnskolans lärarinnor och lärare, de inberäknade som tjänstgöra i mindre folkskolor och s. k. medelskolor, samt förelägga riksdagen utredning och förslag dessa angående». En motion i liknande syfte väcktes samtidigt i andra kammaren, men då förslaget, som i denna kammare först behandlades, där icke bifölls, så förföll hela frågan för denna gång. Följande år väcktes inom riksdagens andra kammare en motion i ämnet, men i anledning af riksdagens upplösning hann denna motion ej blifva föremål för något riksdagens beslut.

År 1888 blef frågan ånyo bragt på tal genom en af tionde allmänna folkskolläraremötet i Stockholm till regeringen inlämnad petition, hvari anhölls, att kungl. maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för lösning såväl i allmänhet af frågan om ett bättre beskyddande i rättsligt och ekonomiskt afseende af småskollärarekårens ställning, som särskildt af frågan rörande nämnda kårs under-

* Jämför om dessa lokala pensionsföreningar Eneströms utredning, sid. 34—36.

stödjande på äldre dagar. Innan denna petition hunnit föranleda någon åtgärd, blef frågan ånyo föremål för riksdagens behandling. I båda kamrarne väcktes nämligen vid 1889 års riksdag lika lydande motioner, hvori hemställdes, att riksdagen måtte anhålla, det kungl. maj:t täcktes låta »dels uppgöra förslag till de grunder, enligt hvilka understöd från statens och skoldistriktens sida bör för en nödortftig ålderdomsförsörjning komma de lärare och lärarinnor till godo, hvilka tjänstgöra i småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, sedan de, efter viss föreskrifven lefnads- och tjänsteålder, frånträdt sina befattningar, och dels utreda frågan om det för ändamålet erforderliga statsanslagets årliga belopp; samt att kungl. maj:t därefter måtte till riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill frågans förberedande behandling kan gifva anledning». Dessa motioner tillstyrktes i hufvudsak af vederbörande utskott, och blefvo de afgifna förslagen af båda kamrarna antagna. Med anledning häraf aflät riksdagen den 14 maj 1889 till regeringen en skrivelse, hvori anhölls, att

»kungl. maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka villkor i öfrigt, utan allt för stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen må kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, samt därefter till riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill frågans förberedande behandling kan gifva anledning».

Till stöd för denna anhållan anfördes i riksdagens skrivelse, att här i fråga varande lärare och lärarinnor utförde ett arbete, lika betungande, lika ansvarsfullt och lika nödvändigt som de ordinarie folkskollärarnes och lärarinnornas, samt därför lika väl som dessa borde genom statens medverkan erhålla ett väl behöfligt understöd på ålderdomen. Å andra sidan ansåg riksdagen, att en pensionsanstalt, ordnad på samma sätt som folkskollärarnes pensionsinrättning, ej borde ifrågasättas, enär här omförmälda lärare i motsats till dessa kunde när som helst afskedas eller till och med själfva

skolorna kunde indragas; emellertid ville riksdagen för närvarande ej uttala sig närmare om sättet och villkoren för beredande af det åsyftade ålderdomsunderstödet, utan blott förslagsvis påpeka, att statens och kommunernas bidrag möjligen skulle kunna utgå under form af årliga insättningar under tjänstetiden i försäkringsanstalt för beredande af lifränta vid uppnådd högre ålder, och att det kunde sättas i fråga, om icke jämväl lärarne borde vara skyldiga att göra insättningar i anstalten.*

* Jämför Eneströms utredning, sid. 36—42.

**1. Om den allmänna anordningen af ålderdomsunderstöd
åt här i fråga varande lärare och lärarinnor samt om
formen för statens och kommunernas
medverkan härtill.**

Då kungl. maj:t på grund af riksdagens ofvan nämnda skrif-
velse gifvit komitén i uppdrag att afgifva betänkande och förslag,
på hvilket sätt understöd på ålderdomen må kunna beredas lärare
och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom bi-
trädande lärare och lärarinnor vid folkskolor, har den ingen anledning
att omständligare än redan skett ådagalägga, hvarför ålderdoms-
understöd för dem är behöfligt. Däremot anser sig komitén böra
taga under särskild ompröfning frågan, huruvida ej rätt till ål-
derdomsunderstöd äfven bör beredas extraordinarie folkskollärare
och lärarinnor samt lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd.
Komitén tror sig böra göra detta så mycket hellre, som skillnaden
icke blott mellan biträdande lärare och extraordinarie lärare utan
äfven mellan biträdande lärare och öfningslärare i vissa fall är
mycket obetydlig. Då nämligen biträdande lärare finnas, som hafva
aflagt fullständig afgångsexamen från folkskollärareseminarium, gifves
det i själfva verket fall, då extraordinarie lärare och biträdande
lärare skilja sig från hvarandra blott genom löneförmånerna. Hvad
åter angår öfningslärare, så hafva dessa i Stockholm under flere
år faktiskt blifvit räknade såsom biträdande lärare, och kommunen
har på grund häraf för dem åtnjutit lönetillskott af allmänna medel.
Tages då först i betraktande frågan om lämpligheten af ålder-
domsunderstöd åt extraordinarie folkskollärare och lärarinnor, så
kan anmärkas — något som äfven i inledningen blifvit påpekadt —
att dessa i de flesta fall förr eller senare erhålla ordinarie tjän-

*Motivering till
§ 1 mom. 1 af
reglementet.*

Motivering till
§ 1 mom. 1 af
reglementet.

(Forts.)

ster med delaktighet i folkskollärarnes pensionsinrättning. Denna invändning mot lämpligheten af ålderdomsunderstöd åt dessa lärare och lärarinnor skulle visserligen vara fullt afgörande, om det ifrågasattes att anordna understöd uteslutande eller hufvudsakligen för dem. Är det däremot så, att i alla händelser ålderdomsunderstöd kommer att anordnas för det stora flertalet af folkskolans icke ordinarie lärarepersonal, så synes det icke förefinnas något skäl, hvarför extraordinarie folkskollärare och lärarinnor skulle uteslutas från en sådan förmån. Ty fall kunna förekomma, då en sådan lärare eller lärarinna icke kan eller vill erhålla ordinarie anställning, och det kan då icke anses vara med billighetens fordringar öfverensstämmande, att en lärare, endast därför att han aflagt ett högre kompetensprof, uteslutes från en förmån, som kommer närstående slag af lärare till godo, ehuru väl den grupp, han tillhör, endast undantagsvis behöfver begagna sig af denna förmån.

På grund häraf föreslår komitén, **att rätt till ålderdomsunderstöd må tillerkännas äfven extraordinarie folkskollärare och lärarinnor.** Det ligger i sakens natur, **att samma rätt äfven bör tillkomma vikarier på ordinarie folkskolläraretjänster,** eftersom dessa i allt hufvudsakligt äro likställda med extraordinarie folkskollärare och lärarinnor.

Komitén har således velat åt samtliga hittills icke pensionsberättigade slag af lärare och lärarinnor i läsämnen bereda rätt till understöd. För att dock en bestämd begränsning måtte vinnas, och särskildt med afseende på den i det följande föreslagna anordningen för kostnadernas bestridande, synes **understödsrätt böra tilläggas endast de lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes.** I förbigående vill komitén härvid anmärka, att den betraktat det för en tjänstledig ordinarie lärare rekviderade lönetillskottet såsom till hufvudsaklig del utgående för den tjänstgörande vikarien.

Motivering till
§ 1 mom. 2 af
reglementet.

Hvad angår lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, har komitén däremot icke ansett sig böra för närvarande för dem

föreslå ovillkorlig rätt till ålderdomsunderstöd. Dels hafva nämligen dessa lärare och lärarinnor i allmänhet en mera tillfällig anställning och deras verksamhet är, såsom ofvan antydts, i vanliga fall endast till en ringa del tagen i anspråk i folkundervisningens tjänst, dels åtnjutes icke för dem lönetillskott af allmänna medel på samma sätt som för öfriga lärare och lärarinnor. Å andra sidan kan det icke nekas, att fall förekomma, då äfven dessa lärare, enär de utföra en art af arbete, som för undervisningen och uppfostran är af stort värde, kunna förtjäna ålderdomsunderstöd, nämligen om de hafva sin hufvudsakliga verksamhet förlagd till undervisningens område. Därför föreslår komitén, **att lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, såvida de i afseende på arbetstiden hafva en med lärares och lärarinnors i läsämnen fullt jämförlig tjänstgöring, må kunna, efter vederbörande skoldistrikts hos kungl. maj:t därom gjorda ansökan och på af honom bestämda villkor, erhålla rätt till ålderdomsunderstöd.**

Motivering till § 1 mom. 2 af reglementet.

(Forts.)

Härefter öfvergår komitén till frågan om sättet för beredande af ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor, hvilka i det föregående blifvit omnämnda. I sin skrifvelse af den 14 maj 1889 har riksdagen ifrågasatt, huruvida icke lärarne och lärarinnorna själfva borde vara skyldiga att bidra till ålderdomsunderstödet. Komitén har tagit denna fråga under närmare öfvervägande, och då den därvid kommit till den åsikten, att några sådana bidrag från lärarnes och lärarinnornas sida icke böra utkrävas, anser den nödigt att redogöra för skälen till denna sin åsikt. Först och främst torde det vara klart, att några obligatoriska afgifter icke billigtvis kunna påläggas lärarne och lärarinnorna, därest de för att erhålla ålderdomsunderstöd måste kvarstå i tjänst ända till den tid, då understödet börjar till dem utdelas. Ty då det icke uteslutande beror på lärarne och lärarinnorna själfva att kvarstanna i tjänsten, vore det orättvist, om de skulle tvingas att af sin knappa lön afstå en del, utan någon säkerhet för att vinna en motsvarande fördel.

Motivering till § 2 af reglementet.

*Motivering till
§ 2 af regle-
mentet.
(Forts.)*

Något annorlunda ställer sig visserligen saken, om man föreskrefve, att de af lärarne och lärarinnorna erlagda bidragen i alla händelser skulle komma dem till godo under form af ålderdomsunderstöd. Men äfven mot en sådan anordning kan med fog invändas, att lönerna för de flesta bland hithörande lärare och lärarinnor äro nätt och jämt afpassade efter lefnadsbehofven för dagen och därför icke tåla vid någon afbränning. Härtill kommer, att bland dessa lärare och lärarinnor en stor mängd stannar vid skolan blott en kort tid, hvadan deras afgifter, äfven sedan de ökats med statens och kommunens bidrag, blifva otillräckliga att förskaffa dem en nödortftig bärgning på ålderdomen. I sammanhang härmed måste äfven framhållas, att stat och kommun icke kunna känna något större intresse för dem, som blott några få år sysselsatt sig med undervisning, och således icke böra gent emot dem åtaga sig några särskilda förpliktelser. Bättre då, att alla dessa lämnas ur räkningen, och att staten och kommunen, i stället för att förspilla en mängd bidrag på dem, koncentrera sina uppoffringar på de jämförelsevis få, som egnat en stor del af sitt lif och sina bästa krafter åt folkundervisningen. För öfrigt är det tydligt, att förvaltningsbestyret skulle blifva af den mest betungande art, om det blefve nödvändigt, dels att uppbära afgifter af hvarje enskild lärare och föra räkning öfver hans tillgodohafvande, dels att allt framgent låta förvaltningen omfatta äfven dem, som redan lämnat skolans tjänst. Komitén måste således äfven ur administrativ synpunkt afstyrka den här ifrågasatta anordningen.

På grund af hvad komitén nu anfört, anser den, **att något bidrag till ålderdomsunderstödet icke bör från lärarnes och lärarinnornas sida ifrågakomma och föreslår därför, att kostnaderna måtte bestridas genom bidrag af kommunerna och staten.**

*Motivering till
§ 3 af regle-
mentet.*

Hvad åter angår sättet för bidragens placering, har riksdagen i sin ofvannämnda skrivelse ifrågasatt, huruvida icke lämpligen årliga insättningar kunde under lärarnes och lärarinnornas

tjänstetid göras i försäkringsanstalt för erhållande af lifränta vid uppnådd högre ålder. Riksdagen har härvid utan tvifvel tänkt sig, att lärarne och lärarinnorna skulle genom egna insättningar öka statens och kommunens bidrag, men då komitén, enligt hvad nyss framhållits, anser, att afgifter från lärarnes och lärarinnornas sida icke böra ifrågakomma, har från dess ståndpunkt ett väsentligt skäl för en sådan anordning bortfallit. För öfrigt, då, enligt hvad likaledes här ofvan angifvits, understöd enligt komiténs åsikt bör tillkomma blott de lärare och lärarinnor, som en längre tid egnat sig åt skolans tjänst, måste, såvida ej staten och kommunerna skola till försäkringsanstalternas förmån blifva lidande, antingen ett kontrakt tänkas uppgjordt, enligt hvilket de erlagda afgifternas matematiska värde återbetalas till staten, om läraren eller lärarinnan afgår från tjänsten (utom på grund af dödsfall) före understödsålderns ingång, eller också försäkringsanstalterna utföra särskilda beräkningar och särskildt förvalta de från staten och kommunerna inflytande medlen. Men säkerligen skulle på detta sätt förvaltningsbesväret blifva högst betydligt och således äfven förvaltningskostnaden alltför hög. Äfven andra skäl tala mot en sådan anordning. Skulle medlen insättas i de olika länens lifränteanstalter — och detta har antagligen varit deras mening, som formulerat riksdagens skrifvelse —, så vill komitén först erinra, att sådana icke finnas i alla län, och vidare skulle, på grund af de inom lärarekåren talrikt förekommande flyttningarna från ett län till ett annat, understödet till samma lärare eller lärarinna ofta komma att utgå från mer än en lifränteanstalt, hvilket skulle medföra praktiska olägenheter. Skulle äfven denna olägenhet genom samverkan mellan de olika anstalterna kunna aflägsnas, så torde det i alla händelser blifva svårt för staten, såsom den där i sista hand måste tänkas ansvara för understödens ordentliga utbetalande, att för detta ändamål vid de många anstalterna utöfva nödig kontroll och skaffa sig erforderlig trygghet. Komitén anser sig ock här böra framhålla, att åt dessa anstalter icke kan öfverlämnas pröfningen af lärarnes

Motivering till § 3 af reglementet.
(Forts.)

Motivering till § 3 af reglementet.
(Forts.)

och lärarinnornas rätt till understöd, så vida denna, såsom komitén här nedan kommer att föreslå, skall göras beroende af särskilda villkor i afseende på tjänsteålder och undervisningens omfattning.

Ett annat sätt för understödsmedlens placering vore, att statens och kommunernas bidrag lämnades till de lokala pensionsföreningar, hvilka redan bildats eller kunde komma att bildas inom de olika länen. Emellertid gäller äfven här, och helt visst i ännu högre grad, den nyss gjorda anmärkningen om svårigheten att erhålla full garanti för medlens utbetalande och om de olägenheter, som lärarnes och lärarinnornas flyttningar mellan olika län skulle medföra.

Af hvad som nu blifvit anfördt följer, att om staten besluter sig för att med bidrag från kommunernas sida bekosta lärarnes och lärarinnornas ålderdomsunderstöd, den också torde böra på ett eller annat sätt själf ombesörja och öfvervaka utdelandet af detta understöd — att de kommunala myndigheterna skulle göra det, synes nämligen ej kunna ifrågasättas.

Härvid skulle man visserligen kunna tänka sig saken ordnad så, att, efter särskild ansökan hos kungl. maj:t och enligt vissa allmänna, af riksdagen angifna grunder, ålderdomsunderstödet beviljades åt uttjänta lärare och lärarinnor till så stort belopp, som i hvarje enskildt fall kunde pröfvas lämpligt och nödigt. Emellertid torde denna anordning af understödet af flere skäl icke vara att förorda. Redan den omständigheten, att i riksdagens skrivelse lärarnes och lärarinnornas rätt till ålderdomsunderstöd blifvit erkänd, synes utgöra ett skäl häremot, hvilket skulle i någon mån försvagas, endast om det mot all rimlighet kunde visas, att ett afsevärdt antal lärare och lärarinnor vore i den gynnsamma ställning, att de ej behöfde något ålderdomsunderstöd. Härtill kommer, att, på grund af lärarepersonalens stora antal, besväret med pröfningen af de många enskilda ansökningarna skulle komma att mer än uppväga de fördelar, som genom nu omförmälda anordning kunde vinnas. Skulle man för öfrigt som villkor för statsunderstödet utbetalande fordra, att vederbörande kommun erlade ett visst mot-

svarande belopp, kunde därigenom lätt en behöfvande lärare eller lärarinna gå miste om understödet eller erhålla blott otillräckligt sådant; i alla händelser skulle man svårligen kunna undvika, att understödet blefve mycket ojämnt fördeladt. Om åter intet villkor i nämnda hänseende stadgades, blefve det måhända i allmänhet staten ensam, som finge bekosta ålderdomsunderstödet.

Motivering till § 3 af reglementet.

(Forts.)

Det torde således vara af nöden att genom särskilda reglementariska föreskrifter rätt till ålderdomsunderstöd tillerkännes alla hithörande lärare och lärarinnor, under förutsättning att de uppfyllt vissa bestämda villkor. Men om en sådan rätt tillerkännes dem, så blir närmaste fråga att afgöra, under hvilken form de erforderliga medlen böra af kommunerna och staten tillskjutas.

Hvad angår kommunernas bidrag, kan detta tydligen tänkas utgå på två olika sätt. Antingen kan nämligen hvarje kommun förbinda sig att till sina lärare och lärarinnor, då de med rätt till ålderdomsunderstöd afgått från tjänsten, årligen betala en på förhand bestämd del af understödet. Eller också kunna kommunerna erlægga en årlig afgift för hvarje i deras tjänst anställd lärare och lärarinna och därigenom vinna befrielse från något vidare kraf på understöd från dessas sida. Vore nu fråga om en lärarekår med fast och stadig anställning, så vore det tämligen likgiltigt, hvilketdera af dessa två sätt valdes. Här är emellertid förhållandet helt annorlunda. Lärarne och lärarinnorna kunna när som helst afskedas, skolorna kunna indragas, och bland lärarepersonalen förekomma årligen 200 à 300 tjänsteombyten. Stadgades det nu, att hvarje kommun skulle vara skyldig att lämna understöd åt de lärare och lärarinnor, som varit anställda i dess tjänst, men afgått därifrån på grund af hög ålder, så vore det ej omöjligt, att vissa kommuner, för att bespara sig en ofta rätt kännbar utgift, afskedade sina lärare och lärarinnor, innan de blifvit berättigade till ålderdomsunderstöd. Rättvisast torde understöden komma att utgå, och jämnast torde bördorna fördelas, om hvarje kommun förbindes att för hvarje i dess tjänst anställd lärare och lärarinna betala en viss

*Motivering till
§ 3 af regle-
mentet.*

(Forts.)

(konstant eller föränderlig) årlig afgift, hvaremot staten åtager sig att utan vidare betungande af kommunerna garantera understödets utbetalande. Att denna anordning också är den naturligaste, inser man lätt, om man betänker, att kommunernas skyldighet till hjälp åt sina lärare och lärarinnor ytterst beror därpå, att dessa under en viss tid egnat sin arbetskraft åt kommunens tjänst, att kommunens gagn af denna arbetskraft kan anses proportionellt mot tiden, och att den med åren inträdande minskningen i arbetsförmågan därför bäst ersättes genom erläggande af en årlig afgift för hvarje lärare och lärarinna. Ökas från och med ett visst år antalet i kommunens tjänst anställda lärare och lärarinnor, kommer kommunens utgift också från samma år att ökas; minskas åter antalet lärare och lärarinnor, inträder samtidigt en minskning i utgiften.

Om det sålunda får anses afgjordt, att kommunerna böra för hvarje hithörande i deras tjänst anställd lärare och lärarinna erlägga en årlig afgift, så är därmed ännu icke bestämdt, om afgiften bör vara föränderlig eller fix. Man kan nämligen anordna saken så, att staten förskottsvis utbetalar hela det för ett visst år erforderliga understödsbeloppet, betäcker genom sitt bidrag en del af kostnaden och fördelar det öfriga på kommunerna i förhållande till deras lärareantal under detta år. Eller också kan en på förhand bestämd, för alla år lika, afgift från kommunernas sida fastställas. Mot intetdera af dessa båda sätt kan ur principiell synpunkt någon anmärkning göras; däremot är ur praktisk synpunkt det senare alternativet utan tvifvel att förorda, enär det dels medför mindre besvär vid uppbörden af afgifterna, dels gifver kommunerna möjlighet att på förhand beräkna utgifterna för understödet och få dessa utgifter mera jämnt fördelade på de olika åren.

Därför föreslår komitén, **att hvarje kommun årligen måtte erlägga en till beloppet på förhand bestämd afgift** — om storleken kommer i det följande särskildt förslag att framställas — **för hvarje under året i dess tjänst anställd lärare och lä-**

rarinna af hithörande slag. Från kommunernas sida skulle visserligen kunna anmärkas, att de afgifter, som på detta sätt komma att erläggas för extraordinarie folkskollärare och lärarinnor, ej medföra någon motsvarande fördel, enär dessa lärare och lärarinnor i de flesta fall förr eller senare blifva ordinarie och därigenom förlora här i fråga varande rätt till understöd. Denna anmärkning skulle visserligen vara befogad, om afgifterna inginge till en enskild inrättning, hvilken sedermera hade att utbetala understödsbeloppen och finge räkna sig till godo det möjligen uppkommande öfverskottet. Betänker man däremot, att kommunernas afgifter erläggas till staten, som jämväl i väsentlig mån uppehåller folkskollärarnes pensionsinrättning, ställer sig saken helt annorlunda. Då nämligen extraordinarie folkskollärare och lärarinnor äga rätt att, om de en gång blifva ordinarie, vid pensions sökande räkna såsom tjänsteår den tid utöfver 5 år, under hvilken de tjänstgjort såsom ordinarie, ehuru under denna tid icke för dem erläggas några afgifter till folkskollärarnes pensionsinrättning, kan det icke anses obilligt, att kommunerna i stället förpliktas till staten erlægga den obetydliga afgift, som här kommer att föreslås; äfven om extraordinarie lärare vid tillträdet af ordinarie befattning antagas hafva tjänstgjort i medeltal blott 7 år, skulle kommunerna icke förlora något härpå. Däremot har komitén ansett afgifter icke böra betalas för vikarier å ordinarie platser, enär kommunerna för de tjänster, hvilka af dessa vikarier förestås, erlægga pensionsafgifter till folkskollärarnes pensionsinrättning. Härigenom komma således afgifter att erläggas för alla lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes, äfven där sådant icke redan nu sker för folkskollärarnes pensionsinrättnings räkning.

Om den form, hvarunder komitén anser statens bidrag böra utgå, får den tillfälle att här nedan yttra sig i sammanhang med frågan om kostnaderna för ålderdomsunderstödet.

Motivering till § 3 af reglementet.

(Forts.)

2. Om villkoren för understödets erhållande och åtnjutande.

*Motivering till
§ 5 af regle-
mentet.*

För att komma i åtnjutande af här ifrågasatta understöd bör enligt komiténs åsikt i första rummet fordras, att **läraren eller lärarinnan, då understödet sökes, är anställd vid småskola eller mindre folkskola eller ock såsom biträdande, extraordinarie eller vikarie tjänstgör i folkskola.** Från den allmänna fordran, att lärare eller lärarinna vid sökande af understöd skall vara i tjänst anställd, anser komitén dock ett undantag böra ifrågakomma. Det kan nämligen inträffa, att en lärare utan eget förvållande afskedas från sin tjänstebefattning, t. ex. därigenom, att den skola, i hvilken han undervisat, indrages eller ombildas. Det kan då också tänkas, att läraren, äfven om han redan skulle vara berättigad till ålderdomsunderstöd, fortfarande anser sig i stånd att tjänstgöra, och med anledning häraf icke vill begära ålderdomsunderstöd, hvars belopp naturligtvis icke obetydligt understiger hans aflöning såsom lärare. Han söker därför att vinna anställning på annat håll, men finner efter åtskilliga månaders förlopp sina ansträngningar fruktlösa. Han skulle då, om den ofvan angifna fordran strängt tillämpades, vara för alltid förlustig sin rätt till ålderdomsunderstöd. Komitén anser dock billigheten kräfva, att något rådrum i detta fall honom medgifves, och föreslår därför, att rätt till ålderdomsunderstöd må tillkomma lärare eller lärarinna af hit hörande slag, äfven om han eller hon afgått från tjänsten, dock med villkor att vid ansökans inlämnande mindre än ett år förflutit från tidpunkten för denna afgång.

Vid frågan om de närmare villkoren för understödets erhållande har komitén, i likhet med hvad som föreskrifvits för folkskollärarnes pensionering, infört en gradering af understödets storlek, så att ett större antal lefnads- och tjänsteår berättigar till större — äfven här kalladt **helt** — understöd, under det däremot ett lägre understöd — äfven här kalladt **afkortadt** — kan under vissa lindrigare villkor i afseende på lefnads- och tjänsteålder erhållas. De skäl, som ligga till grund för den folkskollärare beviljade rätten att något tidigare, än hvad i regeln är fastställt, afgå med afkortad pension, förefinnas här i ännu högre grad. Det ringa kunskapsmått, småskollärarne och med dem jämförliga lärare under några få månaders kurs inhämtat, förkofras ofta alls icke, utan förflyktigas i stället med åren, så att de i många fall redan efter ett par tiotal år kunna anses för sin uppgift mindre lämpliga, och det är då ej blott för dem, utan ännu mer för skolorna önskvärdt, att de kunna utbytas mot yngre och för sitt kall bättre rustade efterträdare.

Hvad angår villkoren för helt understöds erhållande, anser sig komitén icke böra afvika från de föreskrifter, som gälla för folkskollärarnes pensionering. Komitén föreslår därför, **att för erhållande af helt understöd måtte fordras minst 55 lefnadsår och minst 30 tjänsteår**. I själfva verket fordras på detta sätt ett mindre antal tjänsteår för hithörande lärare, enär folkskollärarne icke få räkna sig till godo de fem första af de år, under hvilka de möjligen varit extraordinarie lärare eller vikarier.

Äfven beträffande det för afkortadt understöd erforderliga antalet lefnads- och tjänsteår har komitén i hufvudsak anslutit sig till hvad för folkskollärarnes pensionering föreskrifves. I tvänne hithörande afseenden förekomma likväl undantag. I reglementet för folkskollärarnes pensionsinrättning tillerkännes lärare ovillkorlig rätt att afgå med afkortad pension vid uppnådda 50 lefnads- och 25 tjänsteår. Men då komitén fått sig förelagdt att föreslå åldersunderstöd åt uttjante lärare och lärarinnor med blott extraordinarie anställning, har den, vid motsvarande nedsättning i ålder

Motivering till § 6 af reglementet.

Motivering till § 7 af reglementet.

Motivering till § 8 af reglementet.

Motivering till
§ 8 af regle-
mentet.
(Forts.)

och tjänstetid för dessa, icke ansett sig böra därjämte tilldela dem, äfven om de uppfyllt de föreskrifna villkoren, samma oinskränkta rätt till afkortadt understöd, utan velat åt vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör förbehålla den afgörande rösten i detta afseende. Vid förslaget om rätt till afkortadt understöd har komitén nämligen haft till hufvudsakligt syfte att i skolans intresse möjliggöra afskedandet af mindre lämpliga lärare och lärarinnor, utan att dessa på samma gång utsättas för faran af verklig nöd. I sammanhang med denna inskränkning af rätten till afkortadt understöd har komitén trott sig kunna göra en annan afvikelse från reglementet för folkskollärares pensionsinrättning. Komitén har nämligen icke kunnat underlåta att taga i betraktande, att nu i fråga varande lärarepersonal till mer än nio tiondedelar utgöres af kvinnor, hvilka i fysiskt hänseende äga mindre motståndskraft än männen och därför tidigare blifva utslitna, så mycket mer som de vanligen med ansträngd ifver fullgöra det dem ålagda arbetet. Med anledning häraf och till fullo stödd af erfarenhetens vittnesbörd, har komitén icke tvekat att för lärarinnorna förorda rätt till afkortadt understöd redan vid 45 års ålder. Komitén föreslår alltså, **att afkortadt understöd må efter 25 års tjänstgöring beviljas lärare, som fyllt 50 år, och lärarinnor som fyllt 45 år, dock endast om de af vederbörande skolråd eller inspektör anses på grund af försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämpliga att sin tjänst sköta.**

Motivering till
öfvergångs-
stadgandena i
§§ 7 och 8 af
reglementet.

Vid de här ofvan föreslagna villkoren i afseende på tjänstetid anser komitén dock, att jämkningar inom vissa gränser böra göras för de till tjänsteåren äldre lärare och lärarinnor, hvilka redan nu äro i tjänst anställda. Dessa äldre lärare och lärarinnor hafva nämligen inträdt på lärarebanan under andra förhållanden och under mindre gynnsamma villkor än de yngre generationerna. Dels hafva de i många fall blifvit antagna vid redan framskriden ålder, dels hafva de för sitt arbete åtnjutit vida mindre lön än den, som

nu erbjudes. Komitén, som således anser, att någon särskild för-
 mån med skäl kan medgifvas dessa, och dessutom betraktar möjlig-
 heten att åt skolan förvärfva yngre och friskare lärarekrafter såsom
 synnerligen eftersträfvansvärd, har trott sig ur båda dessa synpunk-
 ter böra för nämnda lärare och lärarinnor, när de redan uppnått
 en ålder, vid hvilken icke längre en tillräcklig arbetsduglighet kan
 påräknas, dels något nedsätta fordringarna på tjänsteärens antal,
 dels tillåta en för dem förmånlig sammanläggning af lefnads- och
 tjänsteår, och föreslår därför, **dels att helt understöd må till-
 erkännas dem, äfven om summan af lefnads- och tjänsteår
 uppgår till blott 80, dels att för afkortadt understöd må
 fordras blott, att summan af lefnads- och tjänsteår uppgår
 till minst 75; i båda fallen böra de dock vara minst 55 år
 och äga minst 20 tjänsteår.** På detta sätt kan vid fyllda 55 år
 afkortadt understöd tilldelas de lärare och lärarinnor, hvilka inträdt i
 tjänst vid 31—35 års ålder, och helt understöd erbjudas dem, som
 inträdt i tjänst vid 30 års ålder, under det att dessa eljest till
 skada för undervisningen måste kvarstå till inemot 60 års ålder
 eller, om de afskedas, blottställas för nöd på gamla dagar. Naturligt-
 vis är det mycket svårt att bestämma tidpunkten, före hvilken de nu
 anställda lärarne och lärarinnorna böra hafva inträdt i tjänst för
 att få räkna sig den nu föreslagna förmånen till godo; komitén
 tror dock, att denna fråga lättast löses genom att taga hänsyn
 till kungliga förordningen den 11 jan. 1878, genom hvilken först ett
 bestämdt kunskapsmått sattes såsom villkor för statsbidrags utbe-
 kommande för småskollärare, och till följd hvaraf dessas utbildning
 erhöill en fastare form, och antaga, att verkningarna af denna för-
 ordning kunnat visa sig först efter ett par år. Komitén föreslår
 därför, **att den nämnda förmånen må tillkomma de lärare
 och lärarinnor, som blifvit anställda före den 1 jan. 1880.**

Komitén har äfven tagit under öfvervägande frågan, huruvida
 rätt till understöd bör tillerkännas lärare och lärarinnor, som icke
 uppfyllt ofvannämnda villkor i afseende på lefnads- och tjänsteålder,

Motivering till
 öfvergångs-
 stadgandena i
 §§ 7 och 8 af
 reglementet.

(Forts.)

Motivering till
 § 9 af regle-
 mentet.

*Motivering till
§ 9 af regle-
mentet.*
(Forts.)

men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatta att sin tjänst vidare sköta. I denna punkt har komitén varit tveksam, huruvida den borde framställa något förslag till stadgande. Dels har nämligen inom riksdagen icke något understöd af förevarande art blifvit ifrågasatt, dels gäller icke för dessa lärare och lärarinnor det hufvudsakliga skälet för beviljande af sjukdomspension åt ordinarie lärare och lärarinnor, nämligen att de eljest icke kunna aflägnas, äfven om de genom sitt kvarstående i tjänst skulle blifva till skada för undervisningen. Emellertid har komitén, då ömmande fall utan tvifvel kunna förekomma, trott sig böra föreslå, **att understöd må beviljas lärare och lärarinnor, som efter minst 15 års tjänstgöring på grund af obotlig sjukdom nödgas från tjänsten afgå.**

*Motivering till
§ 10 af regle-
mentet.*

I det föregående har komitén för rätt till understöd ansett sig böra fordra ett visst minimiantal tjänsteår, och komitén öfvergår nu till frågan om sättet att bestämma betydelsen af uttrycket »tjänsteår». Då hithörande lärares och lärarinnors åligganden äro mer obestämda och beroende af skolstyrelsens godtfinnande än de ordinarie folkskollärares, så är det klart, att för dem här närmare föreskrifter om tjänstgöringens art och utsträckning böra fastställas, enär det eljest vore tänkbart, att lärare och lärarinnor kunde få räkna sig till godo en tjänstgöring, som tagit dem i anspråk endast ett fåtal veckor under året. Då i allmänhet för rätt till lönetillskott fordras en tjänstgöring af minst 8 månader eller 34 $\frac{1}{4}$ veckor, har komitén ansett detta böra bestämmas såsom tjänsteårets normala längd, men vill på samma gång, för att, vid blifvande pröfning af rätt till understöd, kortare afbrott på grund af sjukdom och dylikt må kunna lämnas å sido, föreslå, **att, om afbrott i lärarens tjänstgöring under sammanlagdt högst en månad ägt rum, tjänsteåret ändock måtte kunna för honom få räknas såsom fullt, ehuru det sålunda utgjort endast 7 månader. Skulle under några år tjänstgöringen icke uppgå till 7 månader, anser komitén, att äfven dessa år må kunna tagas i**

beräkning, dock så, att hela antalet läsmånader för dessa år sammanlægges, summan divideras med 7, och den möjliga uppkommande resten bortkastas.

Motivering till § 10 af reglementet.
(Forts.)

I och med föreskriften om minst 7 månaders undervisningstid är beskaffenheten af ett tjänsteår dock icke till fullo bestämd. Här för erfordras ett tillägg angående ett minimiantal undervisningstimmar i veckan, enär det eljest kunde inträffa, att en lärare eller lärarinna finge för rätt till understöd räkna sig till godo en följd af år, under hvilka han eller hon i det hela egnat blott några få timmar i veckan åt skolans tjänst. Något dylikt bör efter komiténs åsikt ej komma i fråga. Komitén har därför uppställt »**hel tjänstgöring**» såsom villkor för rätt till understöd och ansett, att en sådan tjänstgöring borde omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan. — Om timantalet i detta fall finnes ingenstädes i folkskolestadgan någon föreskrift gifven, och den 1889 utgifna »Normalplanen» för rikets folk- och småskolor upptager minsta timantalet till 23. Men dels därför, att under särskilda förhållanden skolformer med 20 timmars undervisningstid i veckan väl låta tänka sig, dels med hänsyn tagen till lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, dels ock för den betydande lättnad, som vinnes vid pröfningen af de enskilda ansökningarna om understöd, har komitén stannat vid en jämförelsevis så låg siffra som 20 och föreslår därför, att med afseende på rätt till understöd **hel tjänstgöring må beräknas omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan.**

Då enligt komiténs åsigt allt arbete i skolans tjänst, så snart det har den tillbörliga intensiteten, bör medföra grundade anspråk på ålderdomsunderstöd, föreslår komitén vidare, att i **lärarnes och lärarinnornas tjänstetid må inräknas all hel tjänstgöring i de till allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må.** Men då i det föregående föreslagits, att för lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd delaktighet i anstalten ej må vara obligatorisk, utan understödsrätt åt

Motivering till § 10 af reglementet.
(Forts.)

dem endast på särskilda af kungl. maj:t föreskrifna villkor må medgifvas, så ligger det i sakens natur, att dessa endast på samma eller likartade villkor böra äga rätt till tjänsteårsberäkning af här ifrågavarande art. Komitén föreslår därför, **att hel undervisning i blott öfningsämnen och slöjd måtte få medräknas i tjänstetiden endast på vederbörande skoldistrikts därom hos kungl. maj:t gjorda ansökan och på af honom föreskrifna villkor.**

Motivering till § 5 af reglementet.

Vid bestämmande af villkoren för rätt till understöd har komitén tagit i noggrannt öfvervägande frågan, huruvida därvid något borde stadgas om aflagd examen. Äfven utan att allt för högt uppskatta värdet af en aflagd examen, kan man dock medgifva, att för den här i fråga varande lärarepersonalen, på grund af dess i allmänhet ringa allmänbildning, en aflagd examen medför större garanti, att undervisningen väl skötes. Och komitén anser ej osannolikt, att om af de hädanefter inträdande lärarne och lärarinnorna för rätt till understöd fordrades småskollärareexamen, aflagd under statens kontroll, antalet oexaminerade lärare och lärarinnor skulle härigenom minskas. Ty om en kommun då antoge oexaminerade lärare eller lärarinnor, skulle den icke hafva någon ersättning för sina afgifter, utan löpa fara att ensam få taga vård om sina lärare och lärarinnor, när de blefve oförmögna till arbete. Därför har komitén ursprungligen ej varit alldeles obenägen att i skolans intresse föreslå examen som villkor för understödsrätt för de hädanefter inträdande lärarne och lärarinnorna, men vid närmare undersökning af frågan har komitén dock ansett, att främjandet af undervisningen genom uppställande af aflagd examen såsom villkor för rätt till ålderdomsunderstöd vore för närvarande både mindre lämpligt och mindre behöfligt. Det är mindre lämpligt dels därför, att examinerade lärare ännu icke öfverallt stå att erhålla, och stadgandet således i vissa fall kan innebära en orättvisa mot kommunen, dels därför, att, så länge staten lämnar lönetillskott äfven till oexaminerade lärare, jämväl dessa måste anses på ett tillfreds-

ställande sätt fylla sitt kall; garantien härför är så mycket större, *Motivering till § 5 af reglementet.*
som ju folkskoleinspektören, om han anser en oexaminerad lärare eller lärarinna olämplig, kan inskrida för att få läraren eller lärarinnan aflägsnad. Det är också mindre behöfligt därför, att enligt hvad af tab. IV n:o 2 i den förberedande undersökningen framgår, antalet nyinträdande oexaminerade lärare och lärarinnor är från år minskas, så att det antagligen inom kort blir i det närmaste lika med noll, äfven om intet stadgande i den antydda riktningen här göres. Skulle för öfrigt ett sådant resultat anses böra påskyndas, har staten ett ännu lämpligare och kraftigare medel därtill, nämligen att göra lönetillskott af allmänna medel beroende af aflagd examen. (Forts.)

På nu anförda grunder har komitén ansett sig icke böra föreslå aflagd examen såsom villkor för rätt till understöd.

Med afseende på villkoren för understödets fortsatta åtnjutande föreslår komitén, *Motivering till § 11 af reglementet.*
att om någon understödstagare emottager nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, han bör förlora understödet för den tid, han uppbär lön såsom lärare.

Komitén inser visserligen de svårigheter, som kunna yppa sig, om man vill kontrollera, att ingen understödstagare antager sådant nytt förordnande, men då det är tydligt, att skolråd och folkskoleinspektör ej gärna godkänna en lärare eller lärarinna, som redan ansetts vara i behof af ålderdomsunderstöd, så torde det införda stadgandet vara tillräckligt att förekomma missbruk. För öfrigt anser komitén, att om det någon gång skulle inträffa, att en understödstagare vid sjukdomsförfall för den tjänstgörande läraren eller lärarinnan under några veckor vikarierade för denna, något afdrag af understödsbeloppet i sådant fall ej bör ifrågasättas.

Omedelbart ur reglementet för folkskollärares pensionsinrättning har komitén upptagit ytterligare några hithörande stadganden, *Jämför §§ 12, 13, 14, 25 af reglementet.*
för hvilka någon särskild motivering ej torde vara behöflig.

3. Om understödets storlek.

Motivering till §§ 6 och 8 af reglementet.

Vid frågan om bestämmande af understödets storlek måste hänsyn tagas å ena sidan till lärarepersonalens behof af nödortftig försörjning, å andra sidan, såsom ock riksdagen särskildt betonat, till nödvändigheten att ej allt för mycket betunga staten och kommunen med nya utgifter. Det sistnämnda är ock här så mycket mer behöfligt, som ifrågavarande lärarekår, med inberäknande af de extraordinarie lärarne och lärarinnorna, uppgår till mer än 7,000 personer och kan beräknas åtminstone under den närmaste tiden årligen tillväxa med omkring ett hundratal, hvadan en ganska obetydlig ökning eller minskning i understödet för hvarje enskild understödstagare kan i slutsumman åstadkomma en betydlig ändring.

Här möter då till en början frågan, huruvida understödet bör vara lika för alla lärare, eller om det bör bestämmas i procent af lönen. I sin skrifvelse till regeringen har riksdagen visserligen talat om behofvet för lärarne att få ett efter deras lönevillkor lämpadt understöd, men detta uttryck bör säkerligen ej fattas så, som om riksdagen förordat understödets bestämmande till en viss procent af lönen, utan så, att vid understödets bestämmande i allmänhet hänsyn bör tagas till här ifrågavarande lärares lönevillkor. Ett ytterligare stöd för denna uppfattning anser komitén vara, att riksdagen icke talat om en pension, utan om ett ålderdomsunderstöd, enär riksdagen härigenom synes hafva velat antyda, att understödet icke bör betraktas såsom en del af lönevillkoren, utan

rätt och slätt som ett medel att skydda denna talrika kår från verklig nöd på ålderdomen. Men om detta varit riksdagens mening, torde det ur principiell synpunkt vara riktigtast, att understödet blifver lika för alla lärare, som uppfyllt de föreskrifna villkoren. Visserligen kunna behofven för olika individer vara mycket olika, men det är tydligen omöjligt att, då fråga är om lagstiftning för flere tusenden, taga hänsyn till rent individuella förhållanden. Det må väl vara sant, att ej sällan de högre lönerna betingas af större lefnadskostnader, särskildt i fråga om de stora städernas lärarepersonal; denna motsvarighet äger dock icke öfverallt rum, och i sådant fall kan det med skäl sättas i fråga, om icke de, som äga större löner, böra själfva afsätta en del däraf för ålderdomen. Skulle åter inom några kommuner lefnadskostnaderna vara så höga, att lärarne och lärarinnorna, oaktadt jämförelsevis stora löner, icke kunna afsätta någon nämnvärd del däraf för ålderdomen, torde det kunna antagas, att kommunen direkt kommer dem till hjälp, t. ex. genom att årligen för dem i en lifränteanstalt insätta ett belopp, som, för att ändamålet må vinnas, ingalunda behöfver blifva betungande. Den afgift, som till det här föreslagna understödet utgår, är nämligen så obetydlig, att den icke kan lägga något hinder i vägen för ytterligare hjälp från kommunens sida, där särskild anledning till sådan förefinnes.

Om understödet icke blefve lika för alla, utan bestämdes i procent af lönen, så blefve det utan tvifvel nödvändigt att, såsom fallet är vid folkskollärarnes pensionsinrättning, icke taga hänsyn till löner utöfver ett visst belopp, och detta belopp skulle knappast kunna sättas högre än 400 kronor, således en i förhållande till de verkligt befintliga högsta lönerna obetydlig summa. Ytterligare kommer härtill, att lönebeloppen äro mycket växlande, och att om procentbestämningen användes, understödet antingen skulle blifva otillräckligt för de lägst aflönade eller allt för kostsamt för staten.

Om sålunda på grund af nu anförda skäl ett för alla lika stort ålderdomsunderstöd bör anses lämpligast, så återstår att bestämma

Motivering till §§ 6 och 8 af reglementet.

(Forts.)

Motivering till §§ 6 och 8 af reglementet. dess storlek. Dessförinnan vill dock komitén yttra sig om sättet att beräkna de afkortade understödens belopp, för att sedan i ett sammanhang få framlägga förslag om alla understödens storlek.
(Forts.)

Motivering till § 8 af reglementet. Såsom förut blifvit angifvet, äro i regeln de afkortade understöden afsedda för dem, som afgå före fyllda 55 år. Beräkningen af dessas storlek bör verkställas på samma sätt, som om här vore fråga om en pensionskassa, och då skulle vara att tillse, att kassan genom den förtidiga afgangen ej tillskyndades någon förlust. Härvid kunna dock två olika betraktelsesätt göra sig gällande. Antingen kan man tänka sig, att då en delägare afgår före pensionsåldern, den i dess ställe inträdande redan är exspektant och således inträder så många år tidigare, som delägaren afgår för tidigt. Om således kassan genom delägarens förtidiga afgang går miste om ett antal afgifter för denna delägare, får hon i stället så många flere afgifter från den nyinträdande. Genom den förtidiga afgang går kassan således icke miste om någon beräknad inkomst, och i detta fall bör man tydligen bestämma det afkortade understödet så, att kostnaden för detsamma blir lika med kostnaden för det fulla understödet. — Men man kan också tänka sig, att ingen exspektant finnes, och om en delägare då afgår för tidigt, går kassan miste om ett antal afgifter, hvilka icke under någon form ersättas. I detta fall bör man således bestämma den afkortade pensionen så, att dess matematiska värde blir lika med matematiska värdet af hela pensionen, minskadt med matematiska värdet af de förlorade afgifterna. På detta sätt blir understödet något mindre än i förra fallet.

Naturligtvis är det icke så lätt att afgöra, hvilketdera af de två betraktelsesätten för här ifrågavarande lärare och lärarinnor är det med förhållandena bäst öfverensstämmande. Det förra passar bäst, då afgang i förtid är sällsynt, det senare då en sådan afgang ofta förekommer eller långt i förväg äger rum. Man skulle möjligen kunna gå en medelväg och välja det förra betraktelsesättet (enligt hvilket folkskollärarnes afkortade pensioner beräknats) för dem, som afgå vid 50—54 år, och det andra för de lärarinnor, som afgå vid

45—49 år. Emellertid har komitén ansett riktigast att i båda fallen välja det senare betraktelsesättet, enär den håller före, att åtminstone bland lärarinnorna afgang i förtid kommer att blifva ganska vanlig. Den har därför för alla åldersklasser använt den formel, som finnes å sid. 90 i den förberedande undersökningen, och således erhållit det afkortade understödets storlek, uttryckt i procent af helt understöd:

vid 45 år lika med	45 %	vid 50 år lika med	66 %
» 46 » » »	49 »	» 51 » » »	72 »
» 47 » » »	53 »	» 52 » » »	78 »
» 48 » » »	57 »	» 53 » » »	85 »
» 49 » » »	61 »	» 54 » » »	92 »

Komitén återgår nu till frågan om **storleken af helt understöd**. Enligt hvad i den förberedande undersökningen blifvit visadt, kan medellönen för samtliga lärare och lärarinnor, då däri inberäknas äfven värdet af naturaförmåner utom bostaden, antagas vara 300 kronor. Ville man nu, i enlighet med det för folkskollärarnes pensioner gällande förhållandet, låta understödet utgöra $\frac{3}{4}$ af lönen, skulle således beloppet blifva 225 kronor. Å andra sidan har vid frågans föregående behandling i allmänhet föreslagits, att understödet måtte bestämmas till $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ af lönen, och då dels, såsom ofvan påpekats, redan en liten höjning af understödets belopp kan åstadkomma en betydlig ökning i statsverkets utgiftspost, dels i den beräknade medellönen äfven värdet af naturaförmåner ingår, har komitén beslutat sig för **att föreslå hälften eller 150 kronor**. Komitén har ansett sig så mycket hellre böra stanna vid detta belopp, som utsikterna för frågans snara och lyckliga lösning därigenom torde väsentligen ökas, och likaledes ansett sig hafva goda skäl för en dylik begränsning, enär under de närmast följande 15 till 20 åren understöd nästan uteslutande komma att utgå till de äldre bland redan nu anställda lärare, hvilka vid sitt inträde på banan icke hade någon förhoppning att, då de blifvit gamla, få ens denna, om också icke rikliga, dock säkra hjälp på sin ålderdom, och för

Motivering till § 8 af reglementet.

(Forts.)

Motivering till § 6 af reglementet.

Motivering till § 6 af reglementet.
(Forts.)

hvilkas rätt till understöd komitén därjämte lätit sig angeläget vara att föreslå väsentligen lindrigare och förmånligare villkor än för de yngre. Då den nuvarande äldre generationen, för hvilken inga eller högst få afgifter vid afgangen hunnit blifva erlagda, och hvilken därför vållar staten de jämförelsevis drygaste kostnaderna, afgått och lämnat rum för en kommande, skall man redan hafva vunnit en säker och omfattande erfarenhet om de verkliga kostnaderna, som nu blott med större eller mindre sannolikhet kunna beräknas. Det skall då blifva den rätta tidpunkten att undersöka, huruvida staten och kommunen böra gå än längre i uppoffringar, eller om tilläfventyrs det i komiténs utredning beräknade anslaget kan i och för sig medgifva en ökning af understödets belopp. Komitén vill här å nyo betona, att den ansett sitt uppdrag inskränkt till att föreslå ett understöd till det belopp, som under alla förhållanden kunde anses oundgängligt behöfligt för att skydda denna talrika lärareklass mot nöd på gamla dagar; detta understöd utesluter på intet sätt tillfälle för den enskilde läraren och lärarinnan att genom egen sparsamhet, där sådant är möjligt, bereda sig en bättre ställning efter afgangen från skolans tjänst, ej heller för kommunen att genom sin välvilja, där sådant är behöfligt, vara behjälplig till uppnående af samma mål. Om dessutom i fråga varande personer också ej längre äro arbetsföre inom sitt förra område, måste de dock i de flesta fall anses fortfarande i stånd att genom arbete på annat sätt i någon mån öka sina inkomster eller åtminstone minska sina utgifter. Vid tanken på att hithörande personal till allra största delen utgöres af kvinnor, synes ock det föreslagna beloppet lämpligen kunna ställas i jämförelse med de pensionsbelopp, som för närvarande tillkomma enkör efter aflidne folkskollärare, och jämförelsen utfaller icke i allo till de senares fördel, då man erinrar sig, att deras pensionsbelopp, när minderåriga barn ej föranleda ökning, i långt öfvervägande antal fall utgå med 120 till 140 kr.

Motivering till § 8 af reglementet.

Då nu helt understöd blifvit satt till 150 kronor, följer däraf, att enligt sträng matematisk beräkning det afkortade understödet,

på det att afgång i förtid ej må medföra någon särskild kostnad för staten, bör utgöra:

Motivering till § 8 af reglementet.
(Forts.)

vid 45 år.....	67·50 kr.	vid 50 år.....	99·00 kr.
» 46 »	73·50 »	» 51 »	108·00 »
» 47 »	79·50 »	» 52 »	117·00 »
» 48 »	85·50 »	» 53 »	127·50 »
» 49 »	91·50 »	» 54 »	138·00 »

Emellertid anser komitén, att dessa belopp böra afrundas till hela femtal kronor, och föreslår därför, att **afkortadt understöd må, under förutsättning att öfriga, här ofvan nämnda villkor blifvit uppfyllda, utgå**

vid 45 år med	70 kr.	vid 50 år med	100 kr.
» 46 » »	75 »	» 51 » »	110 »
» 47 » »	80 »	» 52 » »	120 »
» 48 » »	85 »	» 53 » »	130 »
» 49 » »	90 »	» 54 » »	140 »

För dem, som blifvit anställda i tjänst före den 1 januari 1880 och därför på grund af det föreslagna öfvergångsstadgandet äga rätt till afkortadt understöd, om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till minst 75, föreslår komitén följande **understödsbelopp:**

om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till	ett belopp af
75	100 kr.
76	110 »
77	120 »
78	130 »
79	140 »

d. v. s. samma belopp, som om i summan af lefnads- och tjänsteår ingått 25 tjänsteår.

*Jämför § 9
af reglementet.*

Hvad angår beloppet af understöd vid obotlig sjukdom, har komitén satt detta till 70 kronor eller lika med det lägsta afkortade understödet.

*Jämför § 15
af reglementet.*

I sammanhang med frågan om understödets belopp föreslår komitén, *att tidpunkterna för understödets begynnande och upphörande bestämmas enligt de i folkskollärarnes pensionsinrättning gällande grunder. Sålunda bör understödet beräknas för fulla månader (hvarvid ingången månad räknas som full), vidtagna med månaden näst efter den, då läraren eller lärarinnan frånträdit sin lön, och upphöra med utgången af den månad, under hvilken understödstagaren aflidit eller förlorat rätt till understöd.* Då komitén emellertid här ofvan (se sid. 22) föreslagit, att läraren eller lärarinnan efter erhållet afsked från en lärarebefattning måtte få ett visst rådrum, innan han eller hon begagnar sin rätt till understöd, anser komitén, *att understödet äfven må kunna beräknas från månaden näst efter den, då ansökan om understöd till skolrådet ingifvits, och att sökanden i detta fall jämväl måtte få räkna sig till godo sin efter afgången från tjänsten uppnådda högre lefnadsålder med därpå möjligen härflytande rätt till högre understödsbelopp.* Vill sökanden icke begagna sig häraf, betraktas han hafva inträdt i sin rätt till understöd från och med månaden näst efter tidpunkten för lörens frånträdande, och han får då möjligen ett något lägre årligt belopp, men i stället genast en summa motsvarande högst ett års understöd.

4. Om kostnaden för understödet och fördelningen däraf mellan staten och kommunerna samt huru statens bidrag bör utgå.

Vid undersökningen af kostnaden för ålderdomsunderstödet vill komitén till en början lämna utom räkningen de extraordinarie folkskollärarne och lärarinnorna. För de öfriga föreligger en fullständig kostnadsberäkning i den af Eneström verkställda utredningen. Denna är visserligen utförd under förutsättning, att helt understöd bestämmes till 200 kronor, men blir omedelbart användbar för det här afsedda ändamålet, om där förekommande kostnadsbelopp nedsättas med 25 procent.

Motivering till § 3 af reglementet.

Komitén anser sig i största korthet böra redogöra för gången af denna beräkning och de resultat, som därigenom erhållas, då helt understöd bestämmes till 150 kronor. Komitén vill tillägga, att den granskat de grunder, på hvilka beräkningen är byggd, samt de matematiska formler, som af författaren blifvit härledda, och icke därvid haft något att anmärka. Tvärtom anser sig komitén kunna vitsorda, att de omständigheter, hvilka för här i fråga varande fall äro egendomliga, blifvit uppmärksammade.

Då på grund af lärarinnornas ofta förekommande afgång af andra orsaker än dödsfall, företrädesvis giftermål, icke här, såsom vid andra dylika beräkningar, blott mortalitetstabeller kunna användas, har en särskild afgångstabell med ledning af infortrade uppgifter blifvit upprättad för lärarinnor under 45 år. Hvad angår lefnads-

*Motivering till
§ 3 af regle-
mentet.*

(Forts.)

åldrarna från och med 45 år, behöfver för dem endast en mortalitetstabell användas, enär för lärarinnorna föreslagits rätt att afgå med understöd vid nämnda ålder. Då inga särskilda uppgifter rörande mortalitetsförhållandena för de äldre åldersklasserna varit att tillgå, har för dem statistiska centralbyråns mortalitetstabell för Sveriges kvinnor under årtiondet 1871—1880 blifvit använd. Samma tabell har i hela sin utsträckning begagnats äfven för lärarne; på grund af dessas ringa antal inverka nämligen deras särskilda mortalitetsförhållanden ej märkbart på beräkningarna.

Då den statistiska undersökningen visat, att inträdesåldern varit i medeltal för lärarne 25 år och för lärarinnorna 20 år, har, med tillhjälp af mortalitets- och afgangstabellerna samt en särskildt för ändamålet härledd formel för understödsbeloppet, beräknats den årliga premie, som, under antagande af en räntefot af 4 %, skulle behöfva från inträdesåret till och med det 55:te året, vid början af hvarje år, erläggas för erhållande af helt understöd från och med fyllda 55 år. Denna premie har befunnits vara för lärare 26·59 kr. och för lärarinna 10·73 kr. Antager man således, att alla lärare inträda vid 25 år och alla lärarinnor vid 20 år, att hvarje lärare efterträdes af en ny lärare och hvarje lärarinna af en ny lärarinna, samt att lärarepersonalen allt framgent förblir till antalet densamma som vid 1889 års slut, d. v. s. 661 lärare och 6,178 lärarinnor, skulle tydligen för all framtid behöfvas för beredande af understöd åt samtliga lärare och lärarinnor en årlig premiesumma af 83,866 kr., motsvarande ett kapital af 2,096,650 kr.

Med detta kapital skulle man kunna bestrida kostnaderna för understödet under förutsättning, dels att alla lärare hädanefter anställas vid 25 år och alla lärarinnor vid 20 år, dels att de lärare och lärarinnor, som äro i tjänst, när förevarande anordning träder i verket, äro, de förra 25 och de senare 20 år, dels slutligen att antalet hithörande lärare och lärarinnor icke framdeles kommer att ökas. Då emellertid för närvarande flertalet lärare och lärarinnor äro äldre än respektive 25 och 20 år, så måste för beredande af

understöd åt dessa en extra kostnad blifva nödvändig, och då man känner lärarnes och lärarinnornas åldersförhållanden vid slutet af år 1889, kan man beräkna denna kostnads kapitalvärde vid den tidpunkt, då understödet skall börja utbetalas, och om denna antages inträffa år 1892, befinnes detta uppgå till 2,287,412 kr. Då vidare lärarepersonalen utan tvifvel kommer att framdeles ökas, och denna tillökning i den förberedande undersökningen på uppgifna grunder antagits till 3,700, måste ytterligare ett kapital af 574,489 kronor, motsvarande ett årligt bidrag af 22,980 kr., beräknas såsom från början behöfligt.

Motivering till § 3 af reglementet.
(Forts.)

Sammanställer man de ofvan erhållna resultaten, sedan kapitalvärdena blifvit afrundade till hela 10,000-tal kr., erhåller man nedanstående tablå.

	Kapitalvärde kronor	Motsvarande årlig kostnad för all framtid kronor
Den normala kostnaden för 6,839 lärare och lärarinnor	2,100,000	84,000
Den extra kostnaden för de vid understödsrättens beviljande öfveråriga	2,290,000	91,600
Kostnaden för 3,700 nytillkommande platser	570,000	22,800
Således tillsammans kronor	4,960,000	198,400

Kostnaden bör nu fördelas mellan staten och kommunerna. Hvad angår den första posten i tablån, föreslår komitén, att kommunerna måtte därtill bidraga med $\frac{1}{3}$ och staten med det återstående, således på samma sätt som vid lönerna. Kommunernas hela årliga bidrag härtill skulle sålunda utgöra 28,000 kr. eller, om denna summa fördelas på de 6,839 lärarne och lärarinnorna, 4.09 kr. för hvarje lärareplats. Hvad åter angår den andra posten, föreslår komitén, att kommunerna måtte därtill bidraga med $\frac{1}{6}$, motsvarande för hvarje nu befintlig lärareplats en summa af 2.23 kr. Komitén föreslår här denna för kommunerna fördelaktigare proportionering

*Motivering till
§ 3 af regle-
mentet.*

(Forts.)

dels därför, att, såsom i det följande kommer att visas, den verkliga kostnaden antagligen kommer att understiga den nu beräknade, dels därför, att kostnaden för de öfveråriga i vissa fall kan komma att drabba kommuner, hvilka icke egentligen borde härtill bidra. Hela afgiften för hvarje lärareplats skulle således uppgå till 6·32 kr.; emellertid föreslår komitén, **att denna afgift måtte afrundas till 6 kr.**, med villkor att lika stor afgift erlægges äfven för de hädanefter tillkommande platserna. Den del af kostnaden för de nytillkommande platserna, som på detta sätt kommer att bestridas af kommunerna, kan med ledning af sid. 97 i den förberedande undersökningen lätt beräknas, och uppgår till 321,168 kr., motsvarande ett årligt bidrag af 12,847 kr.

*Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.*

Den kostnad, som återstår för statsverket att bestrida, motsvarar på grund af det föregående ett kapitalvärde af 3,610,000 kr. eller ett fixt årligt bidrag af 144,400 kr.

Komitén anser emellertid icke, att staten till ålderdomsunderstödet bör lämna vare sig ett för all framtid tillräckligt kapital eller ett fixt årligt bidrag. Man skulle visserligen kunna komma på den tanken, att staten genom att välja endera af dessa anordningar vunne den fördelen att blifva fri från alla vidare förpliktelse till de understödsberättigade, men en sådan uppfattning torde icke vara hållbar, så mycket mindre, som den motsäges af erfarenheten från folkskollärarnes pensionsinrättning. Under sådana förhållanden måste afgörande vikt tillmätas det praktiska skäl, som talar mot båda de antydda alternativen. Vare sig nämligen en fond redan från början förefinnes, eller efter hand bildas, uppstår nödvändighet att placera och förränta denna fond, hvilket, efter hvad erfarenheten visat, ej sällan medför rätt stora svårigheter och alltid ökar förvaltningsbesväret.

Komitén föreslår därför, **att statens bidrag måtte utgå under form af ett förslagsanslag, hvars belopp bestämmes för hvarje år, och som användes i den mån medel blifva behöfliga för understöds utbetalande.**

De successiva kostnadsbelopp, som sannolikt under de närmaste åren skulle blifva behöfliga, äro med ledning af den förberedande undersökningen här nedan sammanställda.

Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.
(Forts.)

Tabell, angifvande den för åren 1892—1930 beräknade understödkostnaden, om ingen hänsyn toges till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd.

År	Beräknadt belopp kronor	År	Beräknadt belopp kronor	År	Beräknadt belopp kronor
1892	41,000	1905	127,000	1918	238,000
1893	45,000	1906	136,000	1919	242,000
1894	49,000	1907	146,000	1920	252,000
1895	54,000	1908	154,000	1921	257,000
1896	60,000	1909	167,000	1922	266,000
1897	66,000	1910	176,000	1923	269,000
1898	73,000	1911	184,000	1924	271,000
1899	79,000	1912	194,000	1925	278,000
1900	87,000	1913	204,000	1926	275,000
1901	95,000	1914	212,000	1927	277,000
1902	102,000	1915	219,000	1928	278,000
1903	108,000	1916	226,000	1929	280,000
1904	117,000	1917	232,000	1930	281,000

Att längre fortsätta denna tabell skulle vara förspilldt arbete, enär beräkningarna blifva allt mer osäkra, ju längre man fortskrider. I själfva verket äro redan talen för åren 1921—1930 af ringa värde, så mycket mer, som vid denna tid verkan af lärarekårens tillökning i antal kommer att visa sig, och denna verkan här, för att undvika synnerligen vidlyftiga räkningar, icke är tagen i betraktande. Emellertid ser man af tabellen, att beloppen allt långsammare tillväxa, ju längre fram i tiden man kommer; gränsen för tillväxten har af komitén med ledning af den förberedande undersökningen blifvit beräknad till 344,000 kronor.

*Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.
(Forts.)*

Med tillhjälp af de nu anförda talen, kan man approximativt kontrollera riktigheten af de förut å sid. 39 beräknade kostnads-summorna. Antager man nämligen, att efter 1930 i medeltal årligen behöfves ett belopp af 290,000 kronor — det är tydligt, att detta belopp måste sättas ojämförligt mycket närmare 281,000 kronor än 344,000 kronor — erfordras utöfver de i närmast föregående tabell upptagna beloppen år 1930 ett kapital af 7,250,000 kronor. Reducerar man nu till närvarande tid dels detta kapital, dels alla de i tabellen upptagna beloppen, bör man tillnärmelsevis erhålla den förut beräknade kostnaden för all framtid för understöd åt innehafvarne af 6,839 platser, d. v. s., enligt hvad af tab. å sid. 39 framgår, 4,390,000 kronor. Utför man den nämnda reduktionen, erhåller man i själfva verket 4,560,000 kronor, ett resultat som till fullo ådagalägger riktigheten af de förut gjorda beräkningarna. Denna summa är nämligen blott 4 % större än den förut beräknade, och att någon differens skulle förekomma, var på förhand att vänta, särskildt därför att understöden här för enkelhetens skull antagits utbetalade förskottsvis vid understödsårets början till alla då lefvande understödstagare.

I sin skrifvelse af den 14 maj 1889 framhöll riksdagen, att det ifrågasatta ålderdomsunderstödet åt där omförmälda lärare och lärarinnor icke finge medföra allt för stora kostnader för staten och kommunerna. Mot det förslag, som komitén här framställt, torde icke heller någon grundad anmärkning ur kostnadens synpunkt kunna göras. Hvad först angår kostnaden för kommunerna, uppgår den till blott 6 kronor årligen för hvarje lärare eller lärarinna, en afgift, som är mycket låg icke blott absolut taget, utan äfven med hänsyn till understödets storlek; den utgör nämligen blott 4 % af helt understöd, under det att i folkskollärarynes pensionsinrättning kommunens afgift uppgår till $6\frac{2}{3}$ % af hel pension. Hvad åter angår statens kostnad, kan äfven denna anses jämförelsevis lindrig, då man betänker, hvilken stor kår här är i fråga, och huru många gamla lärare och lärarinnor redan nu finnas. Att denna kostnad

kunnat beräknas så lågt beror på det för denna personal egendomliga förhållandet, att den till största delen består af kvinnor, hvilka genom giftermål eller af annan anledning ofta afgå före understödsåldern. Och enligt hvad i den förberedande undersökningen framhållits, är det sannolikt, att äfven denna sålunda beräknade kostnad i verkligheten kommer att visa sig ej obetydligt för hög. Vid beräkningen är nämligen antaget:

Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.
(Forts.)

- a) att de manlige lärarnes antal förblir konstant, ehuru med tämligen stor säkerhet kan förutses, att detta antal skall minskas och i stället en motsvarande ökning af lärarinnornas antal inträda;
- b) att lärarnes afgang från tjänsten sker blott på grund af dödsfall, ehuru utan tvifvel en vida större afgang kommer att äga rum;
- c) att afgangen för lärarinnorna sker i enlighet med den ofvannämnda afgangstabellen, ehuru det ej är otroligt, att afgangen i verkligheten blir än större;
- d) att för mortaliteten bland lärarinnorna öfver 45 år gäller den omnämnda mortalitetstabellen, ehuru denna mortalitet antagligen är större, än tabellen angifver;
- e) att lärarinnorna inom de äldre åldersklasserna under tiden 1889—1892 afgå ur tjänsten blott på grund af dödsfall, ehuru de under denna tid säkerligen afgå af många andra orsaker;
- f) att alla lärare och lärarinnor vid 55 års ålder uppnått den för understöds erhållande behöfliga tjänsteåldern, ehuru detta ej i verkligheten är fallet.

Något försök att beräkna den minskning i kostnaden, som på grund häraf antagligen kommer att uppstå, har Eneström i den förberedande undersökningen icke utfört, enär en sådan beräkning icke af honom ansetts kunna grundas på tillräckligt säkra antaganden. Komitén erkänner också villigt, att något säkert resultat i detta afseende icke står att erhålla, särskildt hvad angår de i

Jämför §§ 2 a) — e) och 28 af reglementet. (Forts.)

anmärkta förhållandena. Däremot har komitén åtminstone velat göra ett försök att bestämma, huru kostnadssummorna under de närmast följande åren skulle modifieras, om man beräknade understöd komma att utgå endast åt dem, som innehafva det vederbörliga antalet tjänsteår. Att härvid utföra en mera exakt matematisk beräkning skulle erfordra ett oerhördt räknearbete, emedan man för detta ändamål borde för hvarje kombination af lefnads- och tjänsteår beräkna antalet successivt kvarlevande, understödsberättigade lärare och lärarinnor. Komitén har därför måst nöja sig med en ungefärlig beräkning, grundad på följande antaganden:

- 1) alla lärare afgå med helt understöd vid fyllda 55 år och efter uppnådda 25 tjänsteår;
- 2) år 1892 afgå med helt eller afkortadt understöd alla lärarinnor, hvilka äro minst 50 år gamla och äga minst 25 tjänsteår; efter år 1892 afgå alla lärarinnor med afkortadt understöd af 100 kronor vid fyllda 50 år och efter uppnådda 25 tjänsteår;
- 3) medelmortalitetsprocenten för samtliga lärare och samtliga lärarinnor öfver en viss ålder är densamma, om man frånräknar dem, som hafva mindre än 25 tjänsteår, som om dessa medräknas.

Intet af dessa antaganden är fullt exakt, men komitén håller före, att det fel, som uppkommer genom de två första antagandena, ungefär upphäfves af det i motsatt riktning verkande fel, som härrör från det sista antagandet.

Enligt den beräkning, komitén på grund af dessa antaganden utfört, skulle de behöfliga beloppen under de första 23 åren sannolikt blifva de i följande tabell upptagna.

Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.
(Forts.)

Tabell, angifvande den för åren 1892—1914 beräknade understödskostnaden, om hänsyn tages till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd.

År	Beräknad understödskostnad kronor	År	Beräknad understödskostnad kronor	År	Beräknad understödskostnad kronor
1892	24,000	1900	78,000	1908	145,000
1893	29,000	1901	89,000	1909	160,000
1894	34,000	1902	98,000	1910	171,000
1895	38,000	1903	106,000	1911	181,000
1896	46,000	1904	114,000	1912	190,000
1897	53,000	1905	123,000	1913	202,000
1898	60,000	1906	130,000	1914	212,000
1899	69,000	1907	135,000		

Den minskning i den å sid. 39 beräknade kapitalkostnaden, som härigenom skulle uppstå, utgör blott 150,000 kr., motsvarande ett årligt bidrag för all framtid af 6,000 kr. Vare sig man väljer den å sidan 41 eller den här meddelade serien af tal, bör man, för att erhålla storleken af statens verkliga utgift under den närmaste tiden, från de successiva beloppen draga värdet af kommunernas afgifter. För att icke sätta detta värde allt för högt, antager komitén, att lärarnes och lärarinnornas antal vid anstaltens inrättande stigit till 7,000 och sedermera under den närmaste tiden förblifver konstant. Från kommunernas sida skulle sålunda vara att påräkna en årlig afgift af 42,000 kr., och de ofvan anförda serierna af tal böra därför minskas med 42,000, om man vill hafva storleken af statens fyllnadsbidrag. I båda fallen behöfves således under det första året ingen verklig utgift från statens sida, i andra fallet blir en sådan erforderlig först efter omkring 7 år.

Hittills hafva de extraordinarie lärarne blifvit lämnade helt och hållet utom räkningen. Såsom på ett ställe i det föregående blifvit anmärkt, komma säkerligen endast få af dem att behöfva begagna

*Jämför §§ 2
och 28 af
reglementet.
(Forts.)*

sig af understödsrätten, och kostnaden för dem blir således mycket obetydlig. Icke dess mindre föreslår komitén af skäl, som förut blifvit anförda, att äfven för extraordinarie folkskollärare och lärarinnor måtte af kommunerna erläggas en afgift af 6 kronor. Af de uppgifter, komitén haft att tillgå, synes det, som omkring 400 extraordinarie folkskollärare och lärarinnor (icke vikarier för ordinarie folkskollärare och lärarinnor) skulle för närvarande vara i tjänst anställda. Under år 1889 utgjorde nämligen de ordinarie folkskolläraretjänsternas antal 5,227, och lönetillskott utbetalades åt 5,143 ordinarie folkskollärare och lärarinnor, hvaraf synes framgå, att vid tiden för lönetillskottens utbetalande 84 tjänster voro vakanta. Då nu hela antalet examinerade icke ordinarie lärare och lärarinnor, för hvilka under samma år lönetillskott utbetalades, uppgick till 492, böra omkring 408 extraordinarie folkskollärare och lärarinnor hafva funnits. Staten skulle således för bestridande af ålderdomsunderstödet här hafva att påräkna en inkomst af omkring 2,400 kr.

*Jämför § 1
mom. 2 af
reglementet.*

För de lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, åt hvilka delaktighet i den med understödet afsedda förmånen blifvit på särskilda villkor medgifven, har komitén föreställt sig, att en afgift af 6 kronor likaledes skulle erläggas. Bland öfriga villkor har komitén tänkt sig, att lämpliga retroaktiva afgifter erläggas, i händelse en kommun längre än t. ex. ett år dröjt att begagna sin rätt att inlämna vederbörlig ansökan. Då antalet öfnings- och slöjdlärare, som under den första tiden skulle enligt komiténs förslag kunna förvärfva rätt till understöd, säkerligen är mycket ringa, och då möjligen icke ens för alla dessa det erbjudna tillfället kommer att begagnas, torde statens kostnad till en början blifva ganska obetydlig.

På grund af föregående utredning anser sig komitén utan betänkligheter kunna antaga, att kommunernas afgifter för samtliga hithörande lärare och lärarinnor redan under det första året uppgå till omkring 44,000 kronor. Utgifterna för understödet under samma

år hafva ofvan under olika förutsättningar beräknats till 41,000 eller 24,000 kronor, och då komitén vill betrakta den förra siffran såsom närmande sig till ett maximum, den senare till ett minimum har den ansett lämpligt, att för detta år välja ett medelbelopp, hvilket den satt till 35,000 kronor, en försiktighetsåtgärd, så mycket mer befogad, som förhållandena under det första året äro mest oberäknliga. Framdeles torde den under den föregående tiden kunna erfarenheten underlätta möjligheten att med större säkerhet bestämma det för ett följande år erforderliga beloppet. Staten kommer således icke att under det första året betungas med någon verklig utgift till understödstagarne, utan uppstår till och med å kommunernas bidrag en besparing, som kan tagas i anspråk för följande år.

Hittills har komitén blott tagit i betraktande de belopp, som böra utbetalas till understödstagarne. Härtill kommer naturligtvis ett för förvaltningsbestyren erforderligt belopp; om detta vill komitén i följande afdelning yttra sig.

5. Om den administrativa anordningen vid understödets beviljande och utdelande samt afgifternas uppbärande.

Motivering till § 26 af reglementet.

Att anordnandet af det här föreslagna ålderdomsunderstödet måste vara förenadt med en mängd administrativa bestyr, inses lätt. Den lärarekår, hvarom här är fråga, är så stor och växlande, samt har en så lös ställning, att mången, som intresserat sig för hithörande lärares understödjande efter afgången från skolans tjänst, i nämnda omständigheter sett ett nästan oöfverstigligt hinder. Ett försök att föra så att säga en personlig räkning och kontroll öfver alla ifrågavarande lärare och lärarinnor betraktar också komitén väl icke såsom utförbart, men medförande kostnader, hvilka icke stå i något rimligt förhållande till den påräkneliga nyttan. I sitt förslag till reglemente har komitén därför också förutsatt, att den förvaltande myndigheten i regeln icke har att taga närmare beaktning med den enskilde läraren eller lärarinnan, förr än denna inlämnar sin ansökan om understöd. Att härigenom svårigheter vid ansökningarnas pröfvande kunna föranledas, är väl sant, men ett större besvär i jämförelsevis få fall är vida att föredraga framför ett ständigt återkommande mindre, som i flertalet fall kan anses blifva onödigt. Genom den här nedan närmare omnämnda tjänsteboken och de likaledes här nedan omförmälda uppgifterna från skolråden hoppas komitén dock hafva aflägsnat de största svårigheterna.

Då komitén redan från början ansåg det själfklart, att kommunerna borde i första hand bidra till ålderdomsunderstödet, leddes den nästan omedelbart in på frågan, om det vore möjligt

att med jämförelsevis enkla administrativa anordningar insamla dessa tusentals små afgifter. En utväg härtill erbjöd sig lyckligtvis därigenom, att lönetillskott af allmänna medel utgå till de slag af lärare och lärarinnor, som de hittills i ämnet gjorda framställningarna alltid åsyftat. För dessa lönetillskott äro så noggranna föreskrifter och villkor uppställda, formerna så pröfvade i mångårig tillämpning, redovisningen så fullständig och enkel, att komitén genast beslöt sig för att draga nytta af dem såväl för ordnandet af denna fråga i sin helhet som särskildt för de påtänkta afgifternas uppbärande. Det blef alltså i den första uppräningen till komiténs förslag en hufvudbestämmelse, att den tillämnade förmånen af åldersunderstöd skulle tillkomma lärare och lärarinnor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel utgå. De sedermera påkallade närmare bestämmelserna och jämkningarna äro så få och därtill så lättfattliga, att komitén med visshet beräknar, att uppbärandet af kommunernas afgifter skall vålla ganska obetydliga svårigheter.

För att vinna en utgångspunkt vid bedömandet af förvaltningsbestyrens omfattning är det af intresse att känna, dels huru många understödsansökningar årligen komma att pröfvas, dels huru många understödstagare årligen komma att finnas. Med ledning af tab. IX i den förberedande undersökningen samt af de beräkningar, som för densamma ligga till grund, har komitén uppgjort följande tablåer, hvilka för hvarje år intill 1920 angifva sannolika antalet under året nytillkommande och vid årets midt befintliga understödstagare, så vidt detta med tillhjälp af det nu tillgängliga statistiska materialet kunnat beräknas.

Motivering till § 26 af reglementet.

(Forts.)

Motivering till

§ 26 af reglementet.

(Forts.)

Sannolika antalet nytillkommande understödstagare 1892—1920, om hänsyn icke toges till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd (jfr tabellen å sid. 41).

År	Sannolika antalet nytillkommande understödstagare	År	Sannolika antalet nytillkommande understödstagare	År	Sannolika antalet nytillkommande understödstagare
1892	354	1902	89	1912	141
1893	40	1903	85	1913	151
1894	48	1904	102	1914	135
1895	49	1905	117	1915	130
1896	62	1906	120	1916	131
1897	66	1907	121	1917	130
1898	78	1908	119	1918	115
1899	76	1909	160	1919	108
1900	82	1910	129	1920	164
1901	92	1911	126		

Sannolika antalet befintliga understödstagare 1892—1920.

År	Antalet befintliga understödstagare		År	Antalet befintliga understödstagare		År	Antalet befintliga understödstagare	
	om ingen hänsyn toges till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd	om hänsyn toges till		om ingen hänsyn toges till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd	om hänsyn toges till		om ingen hänsyn toges till föreskriften rörande antalet tjänsteår såsom villkor för rätt till understöd	om hänsyn toges till
1892	354	180	1902	913	789	1912	1,809	1,773
1893	387	217	1903	977	861	1913	1,910	1,890
1894	426	252	1904	1,057	958	1914	1,991	1,991
1895	467	285	1905	1,148	1,038	1915	2,062	2,062
1896	519	341	1906	1,241	1,138	1916	2,138	2,138
1897	574	404	1907	1,332	1,234	1917	2,193	2,193
1898	640	465	1908	1,418	1,336	1918	2,251	2,251
1899	701	533	1909	1,544	1,473	1919	2,294	2,294
1900	769	606	1910	1,635	1,589	1920	2,390	2,390
1901	842	713	1911	1,718	1,684			

Då således, sedan de första åren för understödets utdelande förflutit, omkring ett hundratal ansökningar om understöd årligen äro att förvänta, då dessa ansökningar särskildt under den första tiden blifva mycket besvärliga att pröfva, och då antalet understödstagare successivt kommer att ökas samt inom en icke alltför aflägsen framtid uppgå till ett par tusen, så är det klart, att det arbete, som häraf föranledes, är alltför omfattande för att, såsom någon gång ifrågasatts, kungl. maj:t genom ecklesiastikdepartementet skulle kunna öfvertaga bestyret härmed, på samma sätt som kungl. maj:t redan ombesörjer utdelandet af understöd åt f. d. folkskollärare, hvilka tagit afsked före 1867. Arbetets art samt nödvändigheten af enhet vid tillämpningen göra, att icke heller länsstyrelserna eller domkapitlen lämpligen kunna öfvertaga hithörande bestyr.

Komitén anser därför, **att en särskild anstalt måste upprättas**, åt hvilken komitén gifvit namnet »**Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt**». Den har dock icke ansett, att en särskild styrelse med egna tjänstemän behöfver för dess räkning tillätsättas, utan funnit i allo lämpligast att ställa förvaltningen af denna anstalts angelägenheter under någon redan förut bestående styrelse **och därvid i första hand ansett sig böra tänka på kungl. direktionen öfver folkskollärarnes pensionsinrättning**. Komitén känner visserligen, att denna direktion redan har att sköta, utom den stora pensionsinrättningen, såväl folkskollärarnes enke- och pupillkassa som elementarlärarnes enke- och pupillkassa, men då den nu ifrågasatta understödsanstalten liksom fullständigar folkskollärarnes pensionsinrättning och i många punkter berör densamma, vore det i alla händelser synnerligen önskvärdt, **att dessa båda anstalter kunde förenas under en och samma styrelse**. Komitén föreslår alltså detta, naturligtvis under förutsättning att erforderlig ökning i arbetskrafter och nödiga medel till bestridande af ökade kostnader ställas till direktionens förfogande. Komiténs mening är dock, att småskollärarnes understödsanstalt skall betraktas och förvaltas såsom en själfständig anstalt, liksom

Motivering till § 26 af reglementet.

(Forts.)

Motivering till § 26 af reglementet. förhållandet redan nu är med folkskollärares enke- och pupillkassa samt elementarlärares enke- och pupillkassa.

(Forts.)

Motivering till § 18 af reglementet. De göromål, som i första rummet skulle tillkomma denna anstalt, äro, enligt hvad ofvan nämndes, de, som stå i sammanhang med pröfvande af understödsrätt och beviljande af understöd. Då för understödsrätt hufvudsakligen fordras ett visst antal lefnads- och tjänsteår, och då den egentliga svårigheten vid pröfningen uppstår i fråga om tjänsteårens antal, så har komitén tänkt sig, att hvarje hithörande lärare och lärarinna bör förses med en särskild anteckningsbok, hvilken komitén i sitt förslag till reglemente kallat **tjänstebok**,* och i hvilken införas alla de uppgifter, som behöfvas för att kontrollera, att en understödssökande innehar det vederbörliga antalet tjänsteår. För att sökandens identitet må kunna styrkas, bör i **tjänsteboken införas lärarens eller lärarinnans fullständiga för- och tillnamn samt födelse-ort, år och dag**; för kontrollen rörande tjänstetiden bör vid hvarje års slut eller oftare, **där på grund af lärarens eller lärarinnans flyttning från ett distrikt till ett annat så erfordras, antecknas distriktets och den särskilda skolans namn, tjänstgöringens art och lärarens eller lärarinnans undervisningstid**. För de lärare och lärarinnor, hvilka redan nu äro i tjänst anställda, möta naturligtvis betydliga svårigheter att få sådana uppgifter för den förflutna tiden. För att så mycket som möjligt aflägsna dessa svårigheter har komitén tänkt sig, att ett cirkulär borde af den blifvande direktionen utfärdas, hvori alla hithörande lärare och lärarinnor uppmanas att så fort som möjligt söka förskaffa sig alla de handlingar och intyg, medelst hvilka de kunna styrka sin rätt till tjänsteårsberäkning för den förflutna tiden.

Jämför §§ 16 —22 af reglementet. För tillvägagåendet vid pröfning af understödsrätt och beviljande af understöd har komitén, med nära anslutning till hvad i reglementet för folkskollärares pensionsinrättning är stadgadt, i

* Förslag till formulär härför finnes infördt å sid. 71—73.

sitt förslag till reglementariska bestämmelser intagit noggranna föreskrifter, hvilka så naturligt framgå ur ändamålets beskaffenhet, att de icke torde kräva någon närmare förklaring. Det är blott två stadganden, som härvid synas påkalla särskildt omnämmande. Först har nämligen föreslagits, att *ansökningen borde åtföljas utaf den nyss omnämnda tjänsteboken*, hvilken är att anse såsom ett slags kontrabok, medelst hvilken läraren eller lärarinnan gent emot anstalten styrker sin rätt till understöd, och *hvilken bok därför af anstaltens styrelse behålles, sedan läraren eller lärarinnan utfått sitt understödsbref*. Vidare kan behöfva särskildt framhållas, att komitén i afseende på den tidpunkt, från hvilken understödets utgående skall beräknas, enligt hvad redan här ofvan nämnts, föreslagit alternativa bestämmelser. Hvilketdera af de båda medgifna alternativen i hvarje enskildt fall för den sökande må synas vara fördelaktigast, är osäkert. Valet är därför öfverlämnadt åt läraren eller lärarinnan själf.

Enär tjänsteåren hafva en så väsentlig betydelse vid beviljande af understöd, anser komitén, att anstalten för kontrollering af *hithörande uppgifter icke bör vara uteslutande hänvisad till den ofvan nämnda tjänsteboken*. Komitén föreslår därför, att **det måtte åläggas skolråden att årligen genom domkapitlen till anstalten insända särskilda uppgifter enligt af direktionen fastställdt formulär,* medelst hvilka, i händelse af behof, tjänstebokens anteckningar kunna kontrolleras**. De nämnda uppgifterna böra upptaga hvarje lärares och lärarinnas fullständiga för- och tillnamn samt födelse-år och dag, äfvensom tiden för första anställningen både i folkundervisningens och distriktets tjänst; vidare skolans särskilda namn, undervisningens art och undervisningstiden dels i kalendermånader, dels i lärotimmar för vecka. Dessa uppgifter äro af betydelse äfven för läraren, enär eljest en oförvållad mistning af tjänsteboken möjligen skulle kunna beröfva honom medlet att styrka sin rätt till understöd.

* Förslag till sådant formulär finnes infördt å sid. 74—75.

Jämför §§ 16
—22 af regle-
mentet.
(Forts.)

Motivering till
§ 29 af regle-
mentet.

Motivering till
§ 29 af regle-
mentet.
(Forts.)

De åtgärder, som direktionen har att vidtaga med dessa uppgifter, hvilka, då de inkomma, redan skola vara granskade af vederbörande domkapitel, äro hufvudsakligen att ordna desamma och tillse, att de fullständigt inkommit från alla skoldistrikt. Någon ytterligare granskning torde ej böra åläggas direktionen, utom i de särskilda fall, då sådant i ett eller annat hänseende uppenbarligen visar sig vara nödvändigt. Direktionen måste då meddela sig med vederbörande skolråds ordförande för att åvägabringa den nödiga rättelsen och kompletteringen, där den icke genom de i ecklesiastikdepartementet befintliga, af folkskoleinspektörerna upprättade sammandragen af skolrådets uppgifter eller själfva skolrådets och lärarnes där förvarade uppgifter kan erhålla nödig upplysning. *De inkomna uppgifterna skola slutligen på lämpligt sätt förvaras för att vid pröfning af rätt till understöd vara att tillgå.*

Motivering till
§ 24 af regle-
mentet.

Den andra af de anstalten tillhörande uppgifterna är att ombesörja utbetalande af understödsbeloppen till vederbörande. I fråga om dessa utbetalningar, hvilka komitén ansett, i likhet med hvad förhållandet är i öfriga under direktionens öfver folkskollärares pensionsinrättning ställda kassor, böra äga rum i juni och december månader, har komitén särskildt haft till sitt syfte, att dessa måtte, så vidt möjligt, kunna ske kostnadsfritt för lärarne. De understödsbelopp, som här äro föreslagna, äro nämligen så små, att redan en obetydlig afbränning blir ganska kännbar för understödstagaren. Det då närmast till hands liggande sättet för utbetalningen vore tydligen att direkt från anstalten i rekommenderad eller assurerad postförsändelse tillställa understödstagarne beloppen. Då emellertid detta sätt att gå till väga skulle försäkra anstalten betydligt besvär och säkerligen vid tiden för utbetalningarna af understöd kräfvat större arbetskrafter, än som kunna antagas komma att stå pensionsinrättningen till buds, vågar komitén icke förorda detta sätt. Däremot synes det komitén, som om de olika länsstyrelserna utan större svårighet skulle kunna öfvertaga bestyret med beloppens öfversändande i rekommenderad eller assurerad postför-

sändelse, enär på detta sätt besväret blir fördeladt på 24 olika myndigheter och således för hvar och en bland dem jämförelsevis ringa. En anledning att hoppas tillmötesgående vid denna anordning finner komitén ock i den omständigheten, att, enligt hvad den har sig bekant, samma anordning redan länge förekommit åtminstone i ett län vid utbetalande af folkskollärarnes pensioner, och af åtminstone fyra andra länsstyrelser blifvit förordad i afgifna utlåtanden öfver riksdagens skrifvelse den 6 juli 1887 angående förändradt sätt för utbetalande af nämnda pensioner. Komitén föreslår därför, att **åt lärare och lärarinnor må tillerkännas rätt att från länsstyrelserna erhålla sitt understöd sig kostnadsfritt tillsändt, såvida de förut dit under rekommendation inskickat sina understödsbref samt vederbörliga intyg och kvitto.** På detta sätt bör årliga kostnaden för understödstagaren icke kunna uppgå till mer än 80 öre. *Dock bör understödstagaren äfven äga rätt att, om han så önskar, själf eller genom ombud lyfta sitt understöd, vare sig hos anstalten eller länsstyrelserna.*

Motivering till § 24 af reglementet.
(Forts.)

Såsom villkor för rätten att hos någon af länsstyrelserna lyfta understödet bör dock, liksom i reglementet för folkskollärarnes pensionsinrättning, föreskrifvas, att understödstagaren, vid understödsbrefvets mottagande eller sedan, på förhand därom gör anmälan hos anstaltens direktion. De af länsstyrelserna utbetalda understödskola, upå rekvisition, gäldas af anstalten.

Då anstaltens utgifter till hufvudsakligaste delen bestå i utbetalningar af understöd, föreslår komitén, att en matrikel måtte föras öfver samtliga understödstagare, hvari införes uppgift å de åt hvar och en af dem beviljade understödsbeloppen. För framdeles möjligen behöfliga matematiska beräkningar torde i denna matrikel äfven böra antecknas understödstagarens födelse-år och dag, äfvensom tiden, då genom dödsfall eller af annan anledning understödet upphörde att utgå.

Motivering till § 31 af reglementet.

Någon omedelbar uppbörd af anstaltens inkomster skall enligt komiténs åsikt icke åligga direktionen, utan böra de för kostnadernas

Jämför § 28 af reglementet.

Jämför § 28 af reglementet. bestridande erforderliga medel i mån af behof lyftas i statskontoret.

(Forts.) *Det enda härutinnan behöfliga undantag skulle komma att gälla de få lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, som på grund af skoldistrikts särskilda ansökan vunnit delaktighet i anstaltens förmåner, beträffande hvilka det i sammanhang med ansökningens beviljande torde böra af kungl. maj:t föreskrifvas, att afgifterna skola omedelbart af direktionen uppbäras.*

Jämför §§ 32, 33 af reglementet. Att direktionen är skyldig att i likhet med andra allmänna verk och inrättningar föra och i vederbörlig ordning aflämna räkenskap öfver anstaltens alla inkomster och utgifter, är naturligt, liksom det torde vara i sin ordning, att direktionen för en anstalt, hvars verksamhet nära berör en så stor personal, till kungl. maj:t årligen afgifver en berättelse om anstaltens tillstånd, hvilken sedan på öfligt sätt genom ecklesiastikdepartementets försorg införes uti allmänna tidningen.

Jämför § 27 af reglementet. Sedan härmed redogjorts för de särskilda åligganden, som tillkomma anstaltens blifvande direktion och tjänstemän, skulle föreligga såsom den närmaste uppgiften att afgifva förslag å det belopp, som kan erfordras till bestridande af förvaltningskostnader och nödiga expenser. Men då komitén redan föreslagit, att förevarande förvaltningsbestyr böra öfverlämnas till direktionen öfver folkskollärarynes pensionsinrättning, hvilken utan tvifvel bäst är i tillfälle att bedöma de omständigheter, som på förvaltningskostnadernas belopp kunna utöfva inflytande, har komitén trott sig böra förorda, att åt nämnda direktion öfverlämnas att rörande nu förevarande fråga i främsta rummet afgifva yttrande och förslag.

Motivering till § 4 af reglementet. I föregående afdelning af detta betänkande har komitén omständligt yttrat sig om beräkningen af de successiva understöds-kostnader, som skulle vara att täcka dels genom kommunernas afgifter, dels genom statens fyllnadsbidrag. Komitén har nu att yttra sig om sättet för de förras uppbärande och om den ordning, i hvilken dessa båda tillgångar böra anlitas för fyllande af anstal-

tens behof. Såsom redan i början af denna sista afdelning antyds, har komitén ställt uppbor den af de från kommunerna utgående afgifterna i närmaste samband med utbetalandet af de kommunerna tillkommande »lönetillskott af allmänna medel». De hufvudsakliga skälen för detta tillvägagående äro redan där angifna och ligga för öfrigt så i öppen dag, att lämpligheten däraf ej behöfver med många ord bevisas. De särskilda föreskrifter och villkor, som äro uppställda för kommunernas rätt till och rekvisition af dessa lönetillskott, finnas för närvarande fastställda genom kungl. kungörelsen den 5 juni 1885, liksom formen för länsstyrelsernas uppgifter angående nämnda lönetillskott genom kungl. maj:ts cirkulär af samma dag. Stödjande sig på denna kungörelse och detta cirkulär, behöfver komitén för sitt ändamål blott föreslå, att vid utbetalningen af de årliga lönetillskotten den beräknade afgiften 6 kronor afdrages för hvar och en af de hithörande lärarne och lärarinnorna, hvilkas olika slag äro upptagna under särskilda rubriker såväl i skolorådets uppgifter som i de uppgifter, hvilka af länsstyrelserna skola insändas till ecklesiastikdepartementet. Blott i ett enda afseende erfordras en mindre ändring i formulären för hithörande rekvisitioner och uppgifter, hvilken äfven ur andra synpunkter är lämplig och därför lätt torde kunna åvägabringas. Då nämligen i det föregående blifvit föreslaget, att afdrag af lönetillskott icke måtte göras för vikarier på ordinarie folkskolelärare-tjänster, bör, på det att länsstyrelsen måtte omedelbart genom rekvisitionen erhålla all nödig ledning vid tillämpningen här af, rubriken »*examinerade icke ordinarie lärare och lärarinnor*» delas i två olika rubriker, nämligen »*vikarier på ordinarie folkskollärare-tjänster*» och »*extraordinarie folkskollärare och folkskollärarinnor*». De sålunda uppburna afgifterna böra, enligt komiténs åsikt, af länsstyrelserna i vanlig ordning inlevereras till statskontoret, för att där, uppå rekvisition, hållas anstalten tillhanda. De belopp, som af en eller annan anledning icke lyftas under det år, till hvilket de egentligen höra, öfverföras på följande årets räkning för att då komma

Motivering till § 4 af reglementet.

(Forts.)

Motivering till § 4 af reglementet.

(Forts.)

anstalten till godo. — Dessa medel tillika med de här nedan nämnda tillfälliga inkomster anser komitén i första hand böra anlitas för fyllande af anstaltens behof. Då de visa sig otillräckliga, hvilket efter ett eller annat år inträffar, har direktionen att i mån af behof använda det särskilda förslagsanslaget. Skulle emellertid riksdagen anse lämpligast att betrakta de ifrågavarande afgifterna såsom en statsverkets inkomst, medför detta ingen annan verkan, än att under de första åren en besparing för statsverket uppstår, och att under följande år förslagsanslaget måste höjas med ett mot dessa afgifter svarande belopp. — Då komitén bland de

Jämför § 2 af reglementet. för anstalten tillgängliga medel äfven omnämnt »**tillfälliga inkomster**», har den därvid dels tänkt på de afgifter, som kunde komma att inflyta för lärare i öfningsämnen och slöjd, dels på de jämförelsevis obetydliga räntor, som kunna erhållas på upp- och afskrifningsräkning i någon bankinrättning, då antagligt är, att anstaltens direktion vill verkställa sina uttag i statskontoret i några få större poster hvarje år och på samma gång önskar i någon mån fruktbar göra de tillfälliga öfverskotten.

Jämför § 28 af reglementet.

I föregående afdelning (se sid. 47) har komitén på anförda grunder beräknat det för understödskostnaden under år 1892 erforderliga beloppet till 35,000 kronor. Härtill kommer ytterligare det för förvaltningskostnader nödiga belopp, som ännu icke kunnat till siffran bestämmas. *I hvarje fall synas dock de från kommunerna under året inflytande afgifterna fullt tillräckliga, och ingen annan åtgärd torde därför i detta afseende vidare påkallas, än att, då afgifterna till sin hufvudsakliga del ej torde komma statskontoret till handa förr än i juli månad, tillfälle på något sätt beredes anstaltens direktion att tillräckligt tidigt få till sitt förfogande de medel, som erfordras för bestridande af organisationskostnader och första halfårets utgifter.* Att för år 1892, då, som nyss nämnts, kommunernas afgifter lämna full tillgång till alla kostnaders bestridande, vid sidan af dessa afgifter föreslå ett särskildt anslag af statsmedel för

förvaltningskostnader, har icke synts komitén nödigt. *Framdeles* Jämför § 28
bör, efter hvad komitén föreslagit, *anstaltens direktion före den* af reglementet.
1 oktober hvarje år afgifva förslag å det belopp, som bör af (Forts.)
näst följande riksdag äskas för bestridande af de erforderliga ut-
gifterna. Det är klart, att någon exakt beräkning af detta belopp
icke kan åstadkommas, och att en enligt matematiska grunder ut-
förd approximativ beräkning är ganska besvärlig. Det är därför
icke komiténs mening, att en sådan matematisk beräkning bör för
hvarje år utföras, utan torde anstaltens direktion endast behöfva
uppgifva det belopp, som den med ledning af föregående erfarenhet
och omedelbart tillgängliga beräkningar anser ungefärligen mot-
svara det kommande behovet. Däremot anser komitén, att, *sedan*
anstalten varit i verksamhet några år, en strängt matematisk be-
räkning bör utföras för att undersöka, huru de nu uppgjorda be-
räkningarna förverkligats, och om några ändringar i nu föreslagna
bestämmelser böra vidtagas. Det är med hänsyn till behovet af
en sådan matematisk beräkning, som komitén i sitt formulär till
skolrådets uppgifter infört vissa rubriker, hvilka eljest varit öfver-
flödiga, nämligen civilstånd samt datum för och anledningen till
afgången. De under dessa rubriker begärda uppgifterna äro näm-
ligen afsedda att användas för upprättande af en afgangstabell för
lärarepersonalen. Omedelbart före den matematiska beräkningen
borde dock uppgifter infordras äfven rörande lärarepersonalens löne-
förmåner och — eventuellt — examensförhållanden, och det af komi-
tén föreslagna formuläret torde för denna gång böra kompletteras
med ledning af det formulär, som finnes infördt å sid. 107 af den
förberedande undersökningen.

Förslag till Reglemente för Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstöds- anstalt.

ART. I. Om anstaltens ändamål.

§ 1. Anstalten afser beredande af ålderdomsunderstöd åt de

lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, samt icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilka lönetillskott af allmänna medel åtnjutes.

Där på grund af särskilda förhållanden lärare eller lärarinnor i öfningsämnen eller slöjd vid de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor hafva en i afseende på arbetstiden med ofvannämnda lärares och lärarinnors fullt jämförlig tjänstgöring, kunna de, på vederbörande skoldistrikts därom hos Kungl. Maj:t gjorda ansökan och på af honom föreskrifna villkor, vinna delaktighet i den med anstalten afsedda förmån.

Hvad i detta reglemente här nedan säges om lärare skall, utom i det fall, som i § 8 mom. 1 omförmäles rörande lärares och lärarinnors olika minimiålder för rätt till understöd, äfven äga tillämpning på lärarinnor.

ART. II. Om kostnadernas bestridande.

§ 2. De för anstaltens ändamål erforderliga kostnader bestridas genom afgifter af vederbörande skoldistrikt och fyllnadsbidrag af staten samt genom inkomster af tillfällig beskaffenhet.

ART. III. Om skoldistriktens afgifter och sättet för deras utgörande.

§ 3. Skoldistrikt är skyldigt att såsom bidrag till bestridande af anstaltens utgifter erlægga en årlig afgift af 6 kronor för hvarje i § 1 mom. 1 omförmäld lärare, för hvilken skoldistriktet under året utbekommer lönetillskott af allmänna medel. För vikarie på ordinarie folkskolläroretjänst vare skoldistriktet dock befriadt från sådan afgift.

Den bestämda afgiften utgår till fullo, äfven om skoldistriktet af någon anledning kommer i åtnjutande blott af en del af det stadgade lönetillskottet för året.

§ 4. De i föregående § fastställda afgifter erläggas på det sätt, att Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande vid utbetalningen af hvarje lönetillskott för lärare, för hvilken afgift skall utgå, afdrager 6 kronor, hvarefter de för länet innehållna afgifterna till statskontoret insändas.

ART. IV. Om rätt till understöd och om understödets belopp.

§ 5. Rätt till understöd från denna anstalt tillkommer, under de villkor i öfrigt, som detta reglemente bestämmer, hvar och en af de i § 1 mom. 1 omförmälda lärare, som antingen är eller inom ett år före inlämnandet af sin ansökan om understöd varit i tjänst anställd.

§ 6. Understödet är antingen helt eller afkortadt.

Helt understöd utgår med ett belopp af 150 kronor för år.

Afkortadt understöd bestämes i förhållande till helt understöd och utgår med de belopp, som i §§ 8 och 9 närmare angifvas.

§ 7. Rätt till helt understöd tillkommer efter afgang från tjänsten hvarje understödsberättigad lärare, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänsteår.

Öfvergångsstadgande:

Lärare, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till minst 80, berättigad att efter afgang från tjänsten erhålla helt understöd.

§ 8. Anses af vederbörande skoloråd eller folkskoleinspektör lärare på grund af försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sin tjänst sköta, vare, efter uppnådda 25 tjänsteår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigad att, då han eller hon om understöd gör ansökan, efter afgang från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till nedanstående belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	70 kr.
» » 46 »	75 »
» » 47 »	80 »
» » 48 »	85 »
» » 49 »	90 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	100 kr.
» » 51 »	110 »
» » 52 »	120 »
» » 53 »	130 »
» » 54 »	140 »

Öfvergångsstadgande:

Lärare, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och af ofvannämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sin tjänst sköta, likaledes berättigad att efter afgång från tjänsten erhålla afkortadt årligt understöd, sålunda:

om summan af lefnads- och tjänsteår uppgår till	till belopp af
75 år	100 kr.
76 »	110 »
77 »	120 »
78 »	130 »
79 »	140 »

§ 9. Lärare, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänsteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att sin tjänst vidare sköta, äger att, därest han tjänstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 70 kronor.

§ 10. Tjänsteår, som i allmänhet anses omfatta hel tjänstgöring under minst 8 månader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor, räknas dock med afseende på rätt till understöd såsom fullt, därest läraren därunder tjänstgjort minst 7 månader. Med antalet

af de år, under hvilka läraren möjligen undervisat kortare tid, verkställes en reduktion, med beräkning af 7 månader på hvarje år.

Med afseende på rätt till understöd beräknas hel tjänstgöring omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan.

I lärares tjänstetid inräknas all hel tjänstgöring i de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, af hvad slag den vara må, undervisning i blott öfningsämnen och slöjd dock endast på vederbörande skoldistrikts därom hos Kungl. Maj:ts gjorda ansökan och på af honom föreskrifna villkor.

§ 11. Om den, som börjat att uppbära understöd från anstalten, mottager nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, förlöre han understödet för den tid, under hvilken han uppbär lön såsom lärare.

§ 12. Understödsdagare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, förlöre sitt understöd.

§ 13. Den, som under loppet af fem år ej uttagit sitt understöd, varder från förteckningen å understödsdagare afförd. Anmäler han sig sedermera å nyo, pröfve anstaltens direktion, om och i hvilken mån han åter må inträda i sin förra rätt.

§ 14. Understödsdagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att därtill äga Kungl. Maj:ts tillstånd, förverkar därigenom understödet för den tid, han utrikes är.

Varder understödsdagare främmande makts undersåte, eller träder han utan Kungl. Maj:ts tillstånd i främmande stats tjänst, upphör hans rätt till understöd.

§ 15. Understöd beräknas för fulla månader, och vidtager med början af månaden näst efter den, under hvilken

läraren upphört att åtnjuta lön, eller ock — där lärare, som först efter afgången från tjänsten, men inom den i § 5 uppgifna tid, inlämnat sin ansökan om understöd, särskildt hemställt, att denna måtte prövas med afseende på hans efter afgång från tjänsten uppnådda högre lefnadsålder och därmed möjligen följande rätt till högre understödsbelopp — med början af månaden näst efter den, under hvilken han hos vederbörande skolråd anmält sin önskan att från anstalten erhålla understöd.

Understöd upphör att utgå med den månad, under hvilken understödstagare afidit eller rätt till understöd förlorats.

ART. V. Om sättet huru understöd sökes och tillägges.

§ 16. Lärare, som önskar att från anstalten erhålla understöd, skall därom göra anmälan hos skolrådet i det distrikt, där han tjänstgör eller senast tjänstgjort, och därvid bifoga åldersbevis i original äfvensom fullständig, med behöriga bilagor och påskrift af skolrådets ordförande styrkt tjänsteförteckning, upptagande så väl hans tjänstetid i egenskap af lärare, som äfven under hvilka tider han tilläfventyrs, på grund af sjukdom eller annan anledning, läraretjänst icke bestridt; åliggande det skolrådet att, efter granskning af handlingarna, desamma tillika med eget utlåtande till anstaltens direktion öfversända, med begäran om dess beslut i fråga om sökandens rätt till understöd.

§ 17. Den, som söker understöd jämlikt § 8, skall vid ansöknigen forete uttrycklig tillstyrkan antingen af skolråd eller folkskoleinspektör, att han på grund af i denna paragraf uppgifven anledning må sådant understöd erhålla.

Den, som söker understöd jämlikt § 9, skall vid ansöknigen foga dels intyg af legitimerad läkare om sjukdomens

beskaffenhet och dess obotlighet, dels vederbörande skolråds och folkskoleinspektörs vitsord, att sökanden är till vidare tjänstgöring oförmögen.

§ 18. Då detta reglemente börjat tillämpas, skall hvarje i § 1 mom. 1 omnämnd lärare genom skolrådets försorg förses med en tjänstebok, upptagande, förutom lärarens fullständiga för- och tillnamn samt födelse-ort, år och dag, uppgifter, enligt af anstaltens direktion tillhandahållet formulär, å distriktets och den särskilda skolans namn, tjänstgöringens art och lärarens undervisningstid. Dessa uppgifter, som skola i tjänsteboken införas vid slutet af hvarje kalenderår eller oftare, där på grund af lärarens flyttning från ett skoldistrikt till ett annat så erfordras, skola till riktigheten bestyrkas genom vederbörande skolrådsordförandes namnteckning.

Vid ansökan om understöd skall tjänstebok medfölja och varder, om ansökan bifalles, af direktionen behållen.

§ 19. På anstaltens direktion ankomme att, vid fråga om beviljande af understöd, från vederbörande infordra de upplysningar, som, utöfver hvad de till direktionen öfverlämnade handlingar innehålla, anses erforderliga för frågans fullständiga utredning och bedömande.

§ 20. Sedan ansökan om understöd blifvit af direktionen pröfvad, skall underrättelse om beslutet genom skolrådet meddelas sökanden, och, om ansökan blifvit afslagen, hänvisning därjämte lämnas honom att, i händelse af missnöje med beslutet, däruti hos Kungl. Maj:t söka ändring.

§ 21. För lärare, som i behörig ordning blifvit förklarad till understöd berättigad, utfärde direktionen på lärarens anhållan understödsbref, dock i de fall, då direktionen ej redan erhållit kännedom om tiden för lönens frånträdande, först sedan vederbörande skolråd därom lämnat erforderlig uppgift.

Understödsbref tillställs läraren genom skolrådet mot kvitto, som till direktionen insändes.

§ 22. I händelse understödsbref förkommer eller varder understödstagare afhändt, bör denna, på egen bekostnad, låta i ett nummer af den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, kungöra dödandet af understödsbrevet och inför anstaltens direktion förete detta tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt bref utfärda.

ART. VI. Om utbetalning af understöd.

§ 23. Understöd utbetalas halfårsvis i juni och december månader. Därvid företes understödsbrevet till anteckning å detsamma om utbetalningen, hvarjämte aflämnas fräjdebevis och intyg, att understödstagaren vid ingången af sista månaden i halfåret ännu lefde, eller, i fall han dessförinnan aflidit, om dagen, då dödsfallet inträffade.

§ 24. Utbetalning af understöd verkställs af anstalten till understödstagaren personligen eller hans behörigen befullmäktigade ombud mot kvitto.

Är understödstagare boende i landsorten, vare han berättigad att efter hos direktionen gjord anmälan, innefattande uppgift om hans hemvist, hos Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande, antingen på förutnämnda sätt lyfta sitt understöd eller ock, sedan han till denne för hvarje gång, under rekommendation, med allmänna posten insändt sitt understödsbref jämte i § 23 omnämnda bevis och intyg samt kvitto, kostnadsfritt bekomma sitt understöd i rekommenderad eller assurerad postförsändelse. De medel, som på detta sätt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utbetalats, skola, uppå rekvisition, gäldas af anstalten.

§ 25. Införsel för gäld i understöd må icke beviljas, ej heller understöd med kvarstad beläggas.

ART. VII. **Om understödsanstaltens styrelse och förvaltning.**

§ 26. Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt förvaltas af direktionen öfver Folkskollärarnes pensionsinrättning; och gälle därvid i tillämpliga delar och i alla de omständigheter, om hvilka icke i detta reglemente finnes särskildt stadgadt, enahanda föreskrifter, som enligt reglementet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning.

§ 27. Alla förvaltningskostnader för anstalten bestridas med det för ändamålet anvisade belopp, och skall förslag å sättet för dettas användande och arbetets anordning inom anstalten af direktionen uppgöras och till Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse anmälas.

§ 28. Före den 1 oktober hvarje år skall direktionen till Kungl. Maj:t afgifva förslag å det fyllnadsbidrag utöfver skoldistriktens afgifter, som anses böra i nästföljande statsreglering upptagas till bestridande af kostnaden för de understöd, hvilka från anstalten skola utgå.

De jämlikt § 4 erlagda afgifterna af skoldistriktet äfvensom det till anstaltens förfogande särskildt anvisade bidraget af staten äger direktionen att i mån af behof lyfta i statskontoret.

§ 29. Före den 15 januari hvarje år insände skolråd till domkapitlet en, enligt af direktionen fastställt formulär affattad, uppgift å de enligt § 1 hit hörande lärare, som under näst föregående år inom distriktet varit i tjänst anställda, deras ålder, tjänstetid, undervisningstid under året

m. m. samt dessutom för afgångna lärare uppgift om tidpunkten för och anledningen till deras afgång. Dessa uppgifter skola, med de anmärkningar och rättelser, hvartill de kunna föranleda, senast inom den 15 februari hvarje år af domkapitlet till direktionen insändas. Genom anstaltens försorg skola dessa uppgifter ordnas och, där sådant på grund af särskilda omständigheter påfordras, ytterligare granskas samt därefter inom anstalten förvaras, för att vid pröfningen af rätt till understöd vara att tillgå.

§ 30. Öfver de af direktionen vidtagna beslut, som angå rättigheten till och villkoren för understöds åtnjutande, må den missnöjde hos Kungl. Maj:t i underdånighet anföra besvär, hvilka af dem, som äro boende i andra orter af riket än i Vesternorrlands, Jämtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, skola till Kungl. Maj:ts ecklesiastikdepartements expedition ingifvas inom 30:de dagen efter erhållen del af beslutet, men af dem, som bo inom nämnda län, inom 45:te dagen. Understödssökande, som vistas utrikes, ege 180 dagars besvärstid.

ART. VIII. **Om redovisning af understödsanstaltens medel samt om räkenskapernas granskning.**

§ 31. Hos direktionen skall föras en matrikel öfver samtliga understödstagare med uppgift om deras födelse-år och dag samt de åt dem beviljade understödsbelopp, jämte hänvisning till de beslut, på grund af hvilka understöd blifvit hvar och en tillerkändt och understödsbref utfärdats. I denna matrikel skall jämväl antecknas tiden, då genom understödstagares dödsfall eller af annan anledning understödet upphört att utgå.

§ 32. Direktionen åligger att för hvarje år låta upprätta och afsluta räkenskaper för understödsanstalten samt desamma

med tillhörande verifikationer för granskning till Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätt, före utgången af påföljande maj månad, ingifva.

§ 33. Efter årsräkenskapernas afslutande afgifve direktionen ofördröjligen till Kungl. Maj:t genom ecklesiastikdepartementets expedition underdånig berättelse rörande understödsanstaltens förvaltning under det föregående året, jämte en tabellarisk öfversikt öfver anstaltens inkomster och utgifter. Denna berättelse skall sedermera, genom departementets försorg, uti allmänna tidningen intagas.

Denna författning skall träda i verkställighet den 1 januari 1892.

Bilaga 1: Formulär till tjänstebok.

TJÄNSTEBOK

FÖR

(lärarens eller lärarinnans fullständiga för- och tillnamn)

född i församling af län
den 18

Anmärkning. I denna bok införes för hvarje kalenderår eller oftare, där på grund af flyttning från ett skoldistrikt till ett annat så erfordras, all lärarens eller lärarinnans tjänstgöring (jämväl undervisning i öfningsämnen och slöjd) vid någon af de till folkundervisningen hörande skolor, såvida denna tjänstgöring omfattar minst 20 undervisningstimmar i veckan. (Jämför § 10 i gällande reglemente.)

*Bilaga 2: Formulär till skolrådets uppgifter.**Län.*

Uppgift för Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt beträffande de lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, biträdande och extraordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor samt lärare och lärarinnor i öfningsämnen och slöjd, hvilka under hela eller någon del af det gångna året 189... haft en tjänstgöring af

O bs. Denna uppgift skall således omfatta alla de lärare och lärarinnor med minst 20 underskall afgifvas för folkskollärares pensionsinrättning och folkskollärares enke- och

	1	2	3	4	5	6
	Lärarens eller lärarinnans		Tiden, då lär. första gången anställdes vid den allmänna folkundervisningen	År och dag för första anställningen inom detta skoldistrikt	Särskilda namnet å skolan, där lär. under året tjänstgjort	Tjänstgöringens art under året
	fullständiga för- och tillnamn	födelseår och dag				
(1)						
(2)						
(3)						
(4)						
(5)						
(6)						
(7)						
(8)						
(9)						
(10)						

- Anm. 1** (till kolumn 6). Användbara förkortningar äro: **s** = lär. vid småskola; **m** = lär. vid lär. vid folkskola; **e. o** = extraordinarie lär. vid folkskola; **v** = folkskolläraretjänst; **ö** = lär., som undervisar blott i öfningsämnen
- Anm. 2** (till kolumn 7, 8). Här afses med undervisningstid den tid, som hvarje särskild lär.
- Anm. 3** (till kolumn 9). **ö** Är lär. ogift, sättes **Og** i kolumnen; är lär. enkling eller enka, utmärkes
- Anm. 4** (till kolumn 11). För anledningen kan närmare redogöras i anmärkningskolumnen, och en gång upptagits å skoldistriktets uppgifter, utelämnas, utan att afgång antecknats.

